

15. aastakäik.

Fr. R. Kreuzwaldi ning
Eesti NSV Riiklik
Raamatukogu

2024

1577. number 15 kóp.

Meie Mats

Nr. 102.

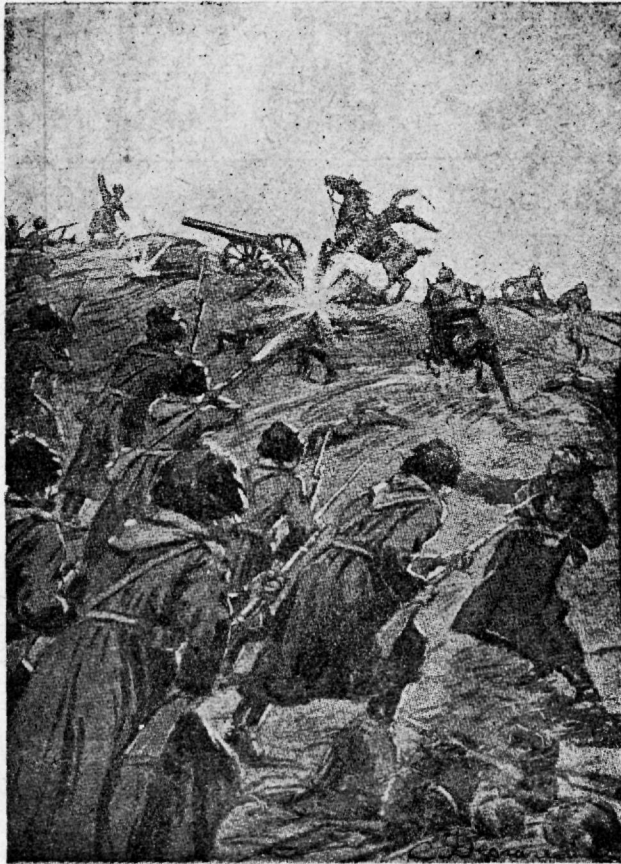
Laupäeval, 30. (12. aug.) juulil 1916.

Nr. 102

Saksa keiser Wilhelm esimest riikidewahelist rongi Berlinist Konstantinopolisse saates.

Rasakad võtavad waenlase batarei ära.

Broua Leeni lahutus.

Erwald G. Seeligeri lõbus roman. (Järg 1.)

„Armas tädi,“ ütles Helene tõsiselt. „Mõtlesin mina Fritzu üle nõnda kui sina, ma ei oleks enam tundigi tema juures. Ei istuks temaga ühe lauagi äärde. Pealegi: mis sul täna dieti asja on?“

„Onnelt kõlistas kirjakaandja ja tõi postkaardi.“

„Tillo-onu on kirjutanud!“ hüüdis Helene hõijates.

„Ta peab Dusterodesse minema.“
„Ja sina mitte?“ hüüdis tädi ning tõmbas Helene käest kaardi ära.

„Ei!“ vastas Helene ning naeratas.

„On see kellegi tütt!“ ütles tädi pahaselt. „Sina oled ju tema naine ja ei lasi teda ometi üksi minna.“

„Lähetsid siis sina vastu Tillo-onu tahtmist?“ ütles Helene toonita.

„Mina?“ hüüdis Thekla-tädi haawatult. „Misjugune mõte! Kas sina ei ole tema wennapõja naine?“

„See on ainult juhus. Oled võinud kõik teijiti tulla.“

„Mis?“ küsis tädi, nagu langeks taevast maha.

„Seda jutustan sulle mõni teineford!“ vastas Helene ja jooksis magamistuppa endale väljaminekuks teisi riideid selga panema. „Ma viin Fritzule kaardi kontori lätte, siis teab ta endale kohe puhtuseaega paluda.“

„Taga targemaks,“ vaidles tädi. „Herra Tillo Semmelhack lastis teid viis aastat oodata, et ta võdi siis nüüd veel tunni kannatada. Kas siis mina sulle tõeste enam ei ole kui see Tillo-onu, keda miljonäriks kutsutakse?“

Helene andis järele, kuid tädi pidi kolde ette astuma, kuna Helene Fritzu kohvrit pakkis. Nii kadus aeg lennates. „Nüüd võib Fritz iga filmapilt tulla!“ ütles Helene, kui kohver pakitud oli, ning jooksis ettetuppa aknast välja vaatama.

„Kõik on valmis!“ teatas tädi kõõgisti.

Helene tuli tagasi.

„Kas usud, et Tillo-onu tõsiselt haige on?“ küsis ta õmurelikult.

„Lollus!“ pahandas tädi. „See on jälle mõni tema wigur ainult, sest et tal igaw on, mida nüüd Fritz peab lühendamata. Ja mina ei lubaks Fritzu mitte üksi minna. Sest Tillo-onu võib tema peale halba mõju avaldada.“

„Kuid see ei lähe,“ naeratas Helene paljuütlevalt.

„On siis sul ka Tillo-onuga midagi ees olnud?“ uuris tädi, paha nuusutades.

Helene raputas pead, sest et ta oma saladust, mis teda Tillo onust lahutas, avaldada ei tahtnud. Kuid tädi oleks temalt selle ometi veel välja pressinud, kui töödi äkitselt wälte hall hiirelene ei oleks elsinud.

Tädi karjatas meeleheitlikult ja kargas wedrutawa mängupallina tooli peale ning sealt aknalauale, jellejuures wahetpidamata piiksubes. Helene oli nüüd rõõm julge, et loomalest katkus kinni püüda, milleks ta niislet pesulappi tarvitas.

„Veeni!“ karjus tädi. „Kas sina ei kardagi? Kui ta sulle tuue alla jookseb!“

„Aga tädi,“ vastas Helene, „mul on ju reformpüksid jalas.“

„Sinisull!“ sajatas tädi. „Kuhu ta nüüd jäi?“

„Siin!“ hüüdis Helene ja hoidis tale hiire just nina ette. Tädi oli minestusesse langemas ja korises ainult.

Siis ilmus Fritz. Hiirejahi ajal oli ta märkamata tuppa tulnud, lõwa peas, sigar suunurgas, lepp pahema kaenla all ja käed palitutasus.

„Kodune rahurikkumine!“ tunnistas ta ning tõmbas kulmud kõrgele nagu erariides lohtu-uuriija. „Paraku mitte karistatav.“

„Mäed!“ hüüdis Helene wõidurõõmsana ning näitas tale hiirt.

„Edasitõestew rõõwitöö!“ otjastas Fritz külmavereliselt. „Ka mitte karistatav, sest et olud sundisid. Anna tale wabadus tagasi!“

Helene wiis hiire rõdulle ja pani ukse ruttu kinni.

„Kas tead, Leeni, sina oled ainus naine, keda ma austan!“ ütles Fritz ja suudles naist. „Kui mulle mu amet enam ei tõlba, awame hiirte-tirkuse.“

„Mine oma naljaga!“ tõrjus Helene. „Waata, seal on julle postkaart.“

Fritz mõttis kaardi ja luges. Ring punastas. Siis jooksis ta ühe hüpatuga kõõgisti wälja, wistlas mõõdamines tühara ning lepi warna otja ning tormas hüüdes: „Tillo-onu!“ ettetuppa, kus laud laetud oli.

„Ta on peast lolliks läinud,“ sõnas tädi ja ronis, nina trimpjutades, aknalaualt maha.

„Jäta ta rahule!“ naeratas Helene ja täitis supi waagnasse.

Kui tädi tuppa astus, jäid tale sõnad imestuse pärast kurtu. Fritz Semmelhack seisib sohwal nimelt pea peal ning kõlgutas õhus jalgu, misjuures peegel iga filmapilt wõis latti minna.

„Aga Fritz!“ hüüdis tädi.

„Mina turnin!“ seletas Fritz rahulikult.

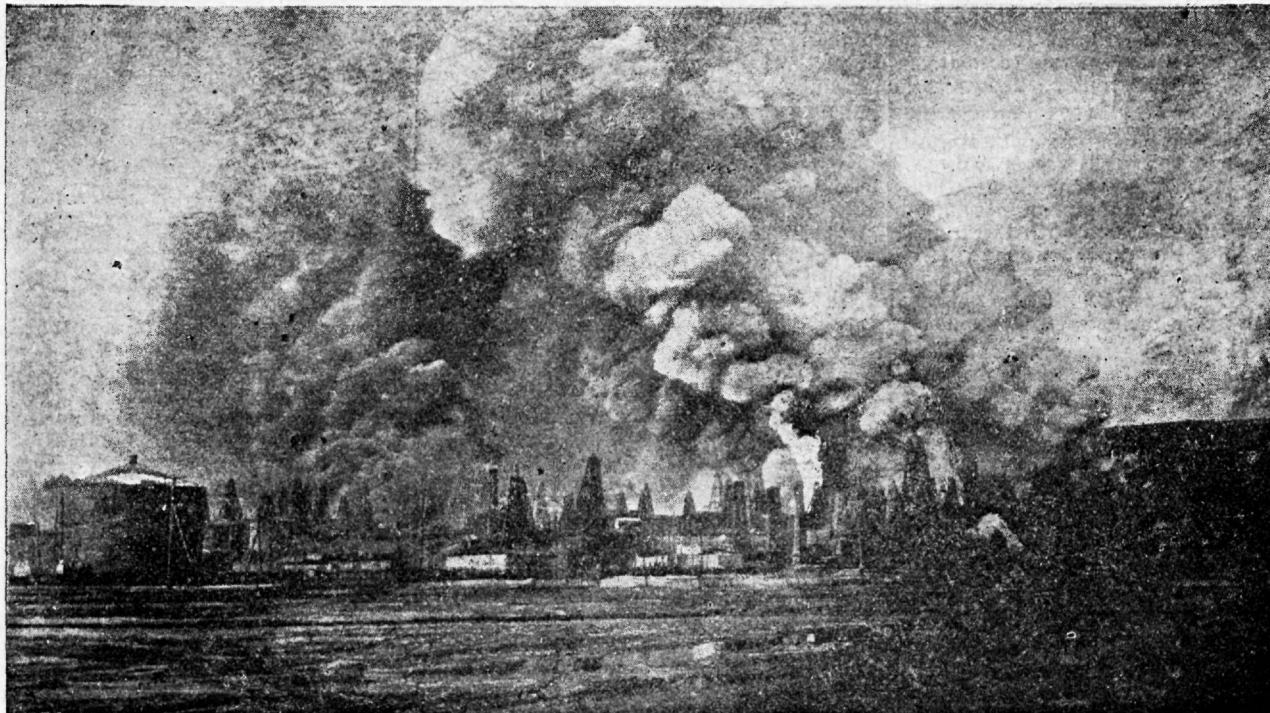
„Aga peegel!“

„Purumegu ta!“ vastas Fritz, „Tillo-onu kirjutas. Ta on haige. Tal on minuga midagi rääkida. Mis asja üle? Hurra — minu teraw pill mind juba ei peta!“

„Lollus!“ hüüdis tädi.

„Halka aga sõõma!“ jundis Helene. „Sul on wististe hea isu!“

„Leeni!“ hõistas Fritz wallatult. „Mina pärin Tillo-onu miljoniid! Ja ostan endale auto. Eidan Monte Carlose. Reisin ümber maailma. Di, küll sest saab veel elu!“ Suhmina hakkas ta suppi lõrpima. Kuid mitte kaua. Ta wistas lusika lauale ja hakkas märatsema.

Tulekahju Baku petroleumi allikatel.

„Kas see polnud hea, et ma talle igats jõuluks, liha-
võtteks, nelipühiks ja sünnipäevaks õnne soovisin? Tema
ei vastanud üal. Aga nüüd on pehme. Nüüd igatses ta
oma armsa vennapoja järele. Hea süda on tal ometi —
otse kuldne süda, sel Tillo-onul!“

Ja Fritz Semmelhack suudles onu postkaarti, kuni see
raswajets sai.

Tädi Helka tekitas õlgu, aga Helene tallas ta jalga.
Ja siis läks tädi seaküpsist tooma.

„Mis?“ protesteeris Fritz. „Kawiari tahan ma, wahu-
weini tahan ma ja austriid tahan ka.“

„Kannata veel!“ trööstis Helene ja pani talle küpsist ette.

„Jah, sina oled ikka kõige mõistlikum!“ kiitis Fritz.

„Aga Jumal teab, kui mina nii mõistlik oleksin, siis ei võidaks
ma sugugi nii rõõmustada kui praegu. Kuid pudel weini
peab meil igatahes olema!“

„Wõi Jamaica rummi!“ julges tädi piiljatada.

„Sina ostad iga rõõmu sisse soolata!“ wastas Fritz
ja tegi kõvera näo.

Siis sõid nad vaikides, Fritz koguni lõbuga, sest ta
mõttles kawiari, wahuweini ta austriite peale.

Waewalt võttis ta jumalagajätmiselks aega. Nagu
wäll tormas ta uulitjaraudteele. Ametivennad vaputasid
pead, kui Fritz kümme minutit warem teenistusesse ilmus.

„Mis pagan teil siis on?“ küsis kontorijuhataja.

„Pea kohe puhkust saama!“ ägas Fritz. „Sest mu
onu on suremas haige.“

„Soowin õnne!“ wastas kontorijuhataja magushapu
näoga. „Serra politseinõunil on siin kõrwal toas.“

Waststi seisis Fritz ülemuse ees, näitas talle kaardi ette
ja wotas otjust.

„Kolmest päewast jattub wiist?“ lausus nõunil ja filmit-
ses teda üle prilli.

„Kui ma üleüldse tagasi tulen!“ prahwatas Fritz.

„Wõi nii?“ lausus nõunil ja filmitseis teda terawamine.
„Sellegipärast soowin teile kõike head. Kirjutage kohe pal-
wektri ja mina soowitan seda.“

Nagu miljonite pärija lunagi sammus Fritz Semmel-
hack weerandtundi hiljem politseitrepist alla ja kutsus rahu-
likult enesele auto, millega ta koju sõitis. Keegi ei filmit-
senud teda. Wõriseses jõudis ta oma korteri ukse ette, as-
tus wälja ja kästis autot oodata. Kuid ukse peal pidi ta
oma uhkest mastest tahes wõi tahtmata lahtuma.

„Kuttu, ruttu!“ kisedas ta ja katsus kohwrit. „Auto
wotab juba!“

„Aga Fritz!“ hüüdis Helene etteheitwalt.

„Arwad ja, et ma veel hakkam jala kõmpima?“ pahandas
Fritz.

„Seda ma tunnen!“ tähendas tädi kihwtifelt. „Mii
algab see Semmelhackide juures ikka.“

„Armas tädi!“ naeris Fritz ja laelustas teda wastu-
hakkamisest hoolimata. „Jsu peale, tülitšeda wõime teelgi.“

Nagu nool kihutas auto peajaama.

„Pea, pea!“ kisedas Semmelhack. „Ma unustasin ju
onule telegraferimata. Ei ole nii palju raha.“

„Ole rahulik!“ naeratas Helene. „Siin on 20 marka.
Peale selle juhün ma sinu tähelepanemist selle peale, et Tillo-
onu miljonid sul veel käes ei ole.“

„Oh Deeni, kui mul sind ei oleks!“ ohtas Fritz õnne-
likult ja pistis raha tasku. „Kas tead aga juhtumisi ka,
mil rong läheb?“

„Meil on veel pooltundi aega!“

„Noh, siis oleks kõik asjad täieste korras!“ hüüdis
Fritz, kergemine hingama hatates. „Ssjaand Jumal, kuda
ma rõõmustan!“

„Kuni veel looliks lähed!“ tähendas tädi. „Küll Tillo-
onu sulle juba lewiitisi loeb!“

„Mesimagus tädikene, mind sa hulluks ometi ei tee!“
lausus Fritz. „Seda filmapilkku olen ma oodanud nagu
sunnitööline wabastamist!“

„Sooh?“ ümises Helene.

„Kas sina mitte?“ naeris Fritz. „Deeni, ära wigurda!
Wõi võtšin ma su mõne teise põhjuse pärast? Meie kats
oleme ju onu ainjad pärijad!“

Helene waatas tale tarretult otja.

"Ara wahi nii; ja tead ju, et ma seda ei jõua kanna-tada!" kõneles Fritz edasi ning jäi taltkamaks. "Siis tunnen ma enda juure süüdlase olewat. Kuid seda ütlen ma: sinagi mõtgid mu ainult sellepärast — onu miljonite pärast!"

"Mõdi siis ometi!" ohlas Helene, filmi maha liides.

"Sest et sina niisugust linalatka kui mina, oleksid armas-tama hakanud, seda ma ei usu. Digust ütelda ka: mina sellest ei küsigi. Sest mina pole mitte kestmisege väärtusega inimene. Mul puuduvad waimlised huwid; ma loen wahest ainult lehte ja sealki üksi kuulutusi, káin operettisi waata-mas ja, mida lollimad need on, seda parem, kuna mul kir-jandusest aimugi pole. Niisuguse mehe oled ja saanud, ar-mas Veeni! Wuuh, häwene püandusepetja! Kuid sellegi-pärast: olge kaelustatud, miljonid!"

Ta mõttis kordamööda niihästi tädi kui ta Helene kaela ümber tinni ning andis neile mõlematele muju. Tädiile niijama palju kui Helenele.

Õnneks peatas auto ja jutt lõppes. Fritz jooksis kõe-kassa ette.

"Mis ütled ja nüüd selle hullu kohta?" küsis tädi, auto-peegli ees juukseid korraldades.

"Ei mina tema peale wõi pahane olla!" naeratas Helene.

Watsjaliefisel kõneles Fritz wahetpidamata, nii et teda ju hatati tähele panema.

"Fritz, sa pead ennast lollsi poisina ülewäl!" manitses tädi.

"Kui ja teaksid, kui noore ma enda tunnen olewat," hüüdis Fritz lõbusaste. "Mun, waewalt seitse aastat. See-ford sõidan ma erandiliselt veel kolmandas klassis!"

Kiirrong müüres hiiglakotta.

Fritz leidis ruttu tühja nurga, pani kohwri sinna ja jattas läbi atna jumalagajätmist.

"Pean ma Tillo-onule sinu poolt terwiõid wiima?" küsis ta tädit. "Südrukutekaupleja on ju ammu unustatud. Au-haawamist üle kolme tuu enam ei koristata."

"Tánan!" wastas tädi pahajest. "Tillo-onuga pole mul üleüldse enam asja. Ra fina oled Semmelhack! Hwia aga onu poole. Küll siis náeme, kuhu libedale ta sinu wiib."

Rongiteenijad palusid reisirijaid wagunisfe. Üksed pandi tinni.

"Ja fina?" küsis Fritz Helenelt, tema kátt surudes. "Pean ma onule sinu poolt terwiõid wiima?"

"Minugi pärast," wastas Helene rahulikult. "Kuid ma ei uugi, et ta mu terwitustest dieti aru saab."

"Ohoo!" wastas Fritz imestades. "Seda kuulen esimest korda. Oli sul siis temaga mõni lana kikkuda?"

Alga Helene ei saanud enam wastata. Rong wuras teele.

Behwitati ráitkuid, keerutati kábaraid.

"Ta ei ütelnud kordagi, et fina kaasa tuleksid!" tähend-as tädi pead wangutades.

"Oh, játa ta rahule, ta oli nii õnnelik!" wastas Helene ja lehwitas. "Ja inimese õnnelikkus ongi ju maailmas pea-asi."

Niipea kui nad watsjaliefi lahkusid, pööras tädi kõe Helene poole — temal oli ákki midagi meelde tulnud.

"Kuule, mis sul Tillo-onuga on olnud?" uuris ta árewalt.

Helene naeratas abitult.

"Ta tahtis sind kõfida?" hüüdis tädi mõidurõõmsalt.

Helene punastas.

"Veeni, áttle, oli see nii?" káis tädi peale ja hattas lõtendama.

"Seda sa ainult arwad!" põikas Helene kórwale.

"Mii siis ometi!" trumpas tädi. "Niisugune metsaline!"

Ja ta ei lasknud Helenet lahti.

"Sina tulede minu juure õõfets," kástis ta. "Sinna ma sind ákki ei játa. Do — nüüd saab mulle kõif selgete. Jumal tánanud, et mina tema lõnga ei langenud!"

Ja nad sõitsid üheskoos Emsbüttelisse, kus tädi elas. Tal oli teenijagi ja ta elas raha profsentidest.

III.

Kui Fritz õõfise rongiga Halberstadtis jõudis, oli wiimane Düsterode rong juba ára láinud. Ta telegraferis Tillo-onule, láts mõõrastemajasfe ja tellis omale pudeli wahuweini. Enne oli ta tápipealt járele arwanud, kas seda endale lubada wõib. Kellner küsis, kas ta hommitul soowib doom-kirikut náha?

"Mis, doomkirikut!" pahandas Fritz heas tujus. "Kas arwate mind mõneks müürsepaiks?"

Kellner tumardas.

"Kas te minu náolt midagi ei loe?" küttles Fritz.

"Mina láhen onu juure miljonisi párima!"

See-ford tumardas kellner veel sügawamalt.

Fritz magas hommituni ja jõudis kolmanda rongiga Düsterodesse. Tillo-onu ootas teda. Ta polnud pörmugi muutunud. Kestmise kaswuga, kuid paiks, kandis ta veel ifka kaherea nõõpidega sinist kaptenukuube ja kulbankruga kaptenukútti.

"Tillo-onu!" hüüdis Fritz, wiskas kohwri káest ja kargas onule kaela.

"Pois, pois!" rõgises onu lámbudes. "Mitte nii tu-gewaste. Sa pigistad ju lõhki!"

"See'p see ongi!" naeris Fritz ja lõi onule lastatades õla peale. "Seda warem saan ju miljonid omale!"

"Ara lõika ife oma sõrme!" naeris onu. "Kui sa sel-lepärast tulid, siis pööra kõe ümber. Mina elan veel kaua!"

Ja Fritz filmade cest pudenesid nagu soomused maha. See tugew-terwe mees wõis veel jada aastat wanaks saada.

"Tõepoolest!" lausus ta imestades. "Sina ei olegi ju haige. Ja mina arwasin, et haige oled!"

"See on ainult ettekááne!" naeris onu, ning níktas jaamailema poole pead, kes alandlikult nende ligidal seisis, sest terwe linnas oli ju teada, et Tillo-onu miljonár oli.

"Muidu ei oleks need pagana náised sind tulla lastnud. Mina olen terwe kui kala wees. Ei ela ju inimene ilma-aegu 5 aastat sanatoriumis."

"Ja siin!" ütles Fritz ninatargalt ja tippis onu tuli-punase ninaotsa peale.

"Oled ofekohene pois!" naeris onu meelitatult.

"Kui tarwis, áttlen sulle kõikfugu jámedusi!"

"Tore, tore," hüüdis onu kássi õõrudes. "Seda olen ma alati soowinud. Sest sellest náen ma, et õige Semmel-hack oled!"

Niisugust südamlikku juttu puhudes jalutasid nad pik-kamist lábi linna ja jõudsid wiimaks Guteknechtis sanato-riumi aiawárawa ette. Mõõraid ei olnud ainult náha, ai-nult mõni teenija oli pööfaste wahel liikumas. Oli ju pa-rajaste teise eine aeg.

Ja et Fritz wástimust ei tunnud, jalutas Tillo-onu tema seltsis lábi laia puiestiku, náitas tale Maria suwemaja, kõnetuda, sõõgisaali, milles salongid ja doktor Nõrenbergi korter oli, nelja elumaja, mis mitmel kújul laiali ehitatud, supelmaja, mille katusel suur kell seisis, juurewilsja-aeda, turniplatfi, õhufupeluskõhta ja jääkelleritki, mille peal, ilusa shasminipõõsa taga, wáite Mauri stiilis pawiljong seisis.

"Tore koht!" muheles Fritz.

"Ja see on koht, kuhu määratsejad luku taha pandakse," seletas onu. "Kui asi ei parane, saadetakse nad hulluma-jasfe. Waimu- ja tiiskusehaigeid siin ei sallita. Weil on ainult parandatawad haiged."

"Weil?" imestas Fritz.

"Noh, minul on siin ka hul' raha sees," naeris onu.

"Kannad head profsenti."

Siis seisis nad pisut aega kess puiestikku, lehtmajast kaetud, ja pidasid sõõgisaali suurt treppi silmas.

"Siin wõib elada!" tähendas Fritz sügawmõtteliselt.

"Küll náed!" wastas onu lahkest. "Sest niíud jáádti siia ja annad koha káest. Raha saad minult. Kui tubli pois oled, wõtan ju — wõib olla — pojaksfi."

"Kõik wága kena ja meelitaw!" arwas Fritz meelita-tult. "Alga sa tead ju, et ma náisemees olen."

(Sárgneb.)

Madu Grenzstein †.

Siamaa on mehe ülem mäte,
Rahwa õnn ta taunim ettevõtte.
A. Piirikivi.

Kaugel sellest ifamaast, mille mõjulamate tegelaste seas ta weerand aastafada seisnud, eemal, ja juba oma elu-ajal, peatfelt ära wõõrdunud sellest rahwast, kellele ta nii suure hulga wäga mitmesugust kirjandust nõutanud, kellega ühes nii mitmed röömunud maitstnud ja kurbtufed kannud, on see Cesti ilu- ja ajakirjanik, luuletaja jne. neil päwil oma maalise elu lõpetanud, on piia, waewarita ja kibeda tööpõlwe järelle jäädawale hingusele saanud, wõõrasse mullasse. See tunnub agara ifamaalase kohta dieti kurbsooliselt. Aga kurbsooline on ka terve kadunu elulugu olnud. Oma õige suurte waimuannete, kange tööõdu ja tüdimata hoole mõjul on ta küll omatohast rohketi lugupidamist osaks saanud ja mõju omandanud, kuid kõik see on alati kibeusega segatud olnud, ja kui mõtleme, mis kadunu nii endale kui meie rahwale oleks wõinud olla, kui ta elukäik teistmodi oleks kujunenud, tuleb kurb meel peale.

Ei ainult oma ega, waid weel enam oma suurte ja laialiste waimuannete, tubli ja tiijeda hariduse ning laia filmaringi poolest seisab A. Grenzstein Cesti ärkamise-aja nooremate tegelaste rea eesotsas. Nagu pea kõik meie rahwa esimised haridustegelased, töötas A. Grenzstein (kirjanikunimega, mida ta nimelt luuletajana tarwis: Piirikivi) wäga mitmel töowäljal: Oli esiteks koolimees, siis ilu- ja teadusline kirjanik, hiljem ligi weerandajada aastat ajakirjanik, milleks tegewuseks suurem osa ta aega ja tööõudu kulus, selle kõrwal dieti laialises ulatuses awalise elu tegelane, seltside juhataja (mitmed aastad wanema ja mõjulama Cesti seltsi „Wanemuise“ esimees), hoolas kõnepidaja, paljude töõharude arendaja, linnawalitsuse tegelane, isegi muusikamees ja ehitusmeister (oma plaanide järgi ja juhatusel all ehitas tema endale Tartu Doomemäe kaldale maja, mille tadist teift meie maalgi pole), ja palju muud weel. Wanemas eas tegi tege- mist juurte elukäikustega, nimelt rahwasteaduslega.

Wäga raste ja ofkiline, nagu pea kõigil meie rahwa wanematel tegelastel, oli A. Grenzsteini noorpõlvu ja haridustee algus: ta ise pidi omale rada raiuma parema tulewiku poole. Sest ta isa, Tarwastu walla talurentnik, kelle esimehe pojana Madu 24. jaanuaril 1849. sündis, pani olude nõudel oma lapsed ju warases nooruses majatööle (poeg pidanud 6 aastases wanaduses temale tihti hilja õõni puutööde juures tuld näitama).

Laste koolitamist polnud niifugustel oludel, kus majas korralik toiti puudus, mõeldagi; wanem poeg ei saanud küllakooliski enam käia kui 6 nädalat, aga seda polnud ta tarwis, sest agar pois oli kodus ise nii palju õppinud, et küll alles peale leeriaega, nooremehena — Tarwastu kihelkonnakooli pääsis. Talwel õppis koolis, suwel teenis, õperaha tasuks, kuna selleski töõ õppimine alati meeles seisis (kõnneimelgi olnud raamatud ligi). Juba paariaastase kooli-aja järgi tegi (1869.) koolimeistri-ekami ära.

Temaft kiipjes ofaw kaswatusteadlane, mida kofe awal- das, kui 1874. a. Walga seminari lõpetamise järele Udruuse kõstri- ja kihelkonnakooliõpetaja ametisse sai. Minult kaks aastat seal wiibides oskas ta oma waimustuse ja asjatundmise mõjul waimlikku elu otse nähtawalt tõsta.

Kuid Udru töõpõld oli niifugusele mehele kui Gr., ometi koguni kitsas, ta kippus kaugemale ja kõrgemale. Eftite Tartu „Hollmanni seminarisse“ kooliõpetajaks, mis tee temale ka awanes, kui end weel mõnes wäljamaa tähtsas seminaris täiendanud oli. Selles ametis oleks Gr. oma parajal paigal olnud. Aga kahjuks ei kestnud see tegewus kuigi kaua, sest ta waated läksid direktori omadest wäga lahtu ja esimene lord tõrjuti ta siin oma elutee õigest roopast kõrwale.

Sellest ei lastnud agar mees end kohutada, waid jatkas julgelt oma püüet, enda kaswatusteadlise hariduse edasiarendamises. Seminaris õpetajana käis Tartu ülikoolis ettelugemistel. Siis aga läks Wieni kuulsasse pädagogi- misse (kaswatusteadline ülikool) õppima.

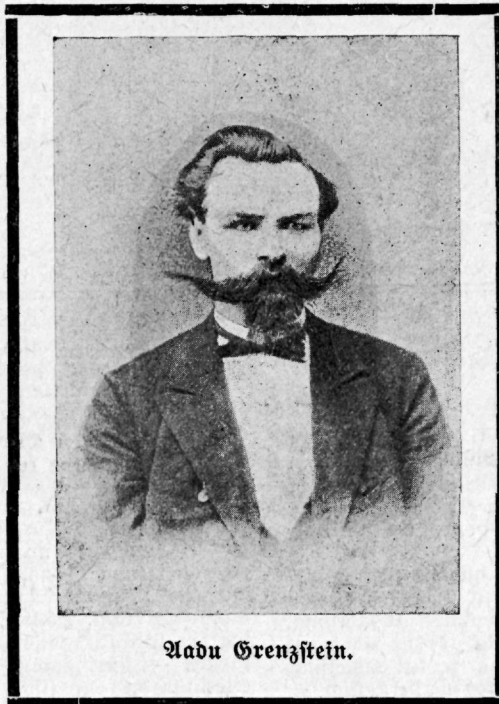
Wienis wiibis Gr. 1878.—1880., ühtlasi ka sealses üli- koolis ettelugemistel käies. Täieliselt koolimeheks walmi- nult, nagu ei teegi teine Cestis warem, pööras ta kodumaale ta- gasti. Aga siin ootas teda kibe pet- tajaamine. Nii Gr. omal kui ta kõpradel oli mõttes olnud, et temaft Cesti esimehe kõrgema õpeafutuse, Aleksandrikooli, juhataja saab. Aga see tee pandi Grenzsteinile mitme õnnetuma asjaolude mõjul kinni. Ja see asi käänas ta elutee teisale. Ta lahkus jäädawalt koolitöö elukut- sest, milleks end nii kaua põhjali- kult walmistanud, ning asus ajakir- janiku ametisse, mis tegewus üle- üldse, Cestis sellel ajal iseara- nis, awalise elu tegelase, politikamehe ametiga lahutamata ühenduses oli.

Kofe awaldas Gr. ka ajakirja- nituna õige suurt, mõjulat ja ofa- wat tegewust. Juba a. 1881. „Cesti Postimehe“ toimetajana näitas ta end igas tüüts kõigiti tubliks aja- lehejuhatajaks, ning wõitis omale laialise lugejafonna, nii et kui 1882. oma ajalehe „Diewiku“ asutas, see kofe ülemaaliseks sai ja ligi kümnefond aastaid Cestis tähtsamaks leheks oli, nii oma siisu rohtuse ja tuumatusel, kui ka juh- tiwa mõju poolest, kusjuures Gr. oma juhtõna järgi käis: „R a o t a h a l b a, k a s w a t a h e a d.“ Rah- juks ei saa sedasama Gr. hiljema aja tegewuse kohta enam täiel mõõdul ütelda. Mitmesugused wastikud ja õnnetud asjaolud, mis illeilidest poliitilised ja rahwuslised, kui ofalt ka isiklised, mõjusid kaasa seks, et Grenzsteini tegewusewiis muutus, nii tema oma kui rahwa kahjuks.

Selle asja juures pikemalt wiibida pole siin aeg ega koht. Tagajärjeks aga oli, et Gr. 1902. a. „Diewiku“ käest andis ning kodumaaltki lahkus, jäädawalt. Ta asus Pariisi elama, kus wiimase ajani wiibis; hiljuti läks Mentoni tervisohiupaika (Prantsuse lõunarannas) end kohutama, aga seal on ta surnud, ille 67 a. wanaduses.

Grenzsteini poliitilist ja ajakirjanduslist tegewust wõib wäga mitmet moodi hinnata, mille hindamises aga kõik, ka ta ägedad wastafed, ühes nõus on, see on ta tubli ilukirjandusline tegewus, mis Cesti kirjanduse parema ofa liigis seisab. Seda on ta nooremajase walmistanud, kooli- mehe ajajärgul. Ta „Kooli Paulmiseramatul“ pole praegu weel wäärtiselt wõistletjat, ta „Koolimeistri Kästraamat“ ja „Cesti Lugemiseramat“ on weelgi hinnas, „Looduse nõud ja jõud“ on nooremajõlwe filmaringi palju laiendanud, „Piirikivi laulud ja salmid“ ning „Õõbujad laulud lastele“, wäga paljude waimu kohutanud ning kohutawad weelgi. Sulft ta laulust on meie luulekirjanduse ehteks ja nende wäärtus kestaw.

H. P.

Madu Grenzstein.

Inglise halastajad haawatut kandmas.

Serwitus.

Oh, terwita mu omaksid,
ja lewadine õhtutuul,
wii Eesti neiu terwisid
siit kaugelt lahkel lehetuul.

Wii terwit tuul — kui märkad sa
mu neiu silmal pisara —
ja oma salasofinal
ja ütle minu armsamal:

„Oh neiu, murra lilledis,
mis ilmsüüta — wärskust täis,
ja saada seda kallile,
kes soovis terwit sinule.“

Karl Kaasik.

Õjawaäljal.

Pärismaa.

Otto Höder.

(Järg 4.)

„Iga, lõpeta see hirmus seisuford!“ palus ta pisaratest lämmastatud häälel. „Kui meie hea ema alles elaks, tema oleks esimene, kes nõu annaks heaga ära leppida.“

Wanamees keeras kähtu tema poole ja wahtis tale tarretult otja.

„Kui sinu ema alles elaks, siis oleks asi muidugi tehti,“ ütles ta ohates. „Tema tarwitaks ainult ühe sõna ütelda ja mina wõtaksin kapi kätte, ning oleksin walmis siit lahkuma. Mis tähendab mulle maa, olgugi, et ta töö ja waewaga oleme olnud. Igalpool on Jumala maa, ja kui teda sinu ema jalad piihandaks ja seisaks tema, kes mulle kallim on olnud kui elu ja igawik, jälle minu kõrwal — kerjusena lahkutaksin ma siit, puistaksin selle oru tolmu oma jalgade pealt maha ja algaksin kuskil mujal jälle täis jõudu. Wõiksin ma sinu emale tööd teha ja tema kaasa wõtta, laps, kõik waew peaks mulle õndsust tegema, sest alles sinu ema läbi sai mulle see maa koduks — ja et tema siin magab, siin mullas, sellepärast ei wõi ma siit ka lahkuda, ega suuda mind siit ütski wägi wälja ajada!“

Ohates peitis ta oma näo kätte wahle. Waewalt tundis ta, kuidas tiitar enda ta ligidale surus, ja alles tüki aja pärast kuulis ta jälle, mis Emily pajatas.

„Alga ja pead jeda ometi tegema, isa!“ fofistatas neiu. „Sina ei suuda seaduse wastu panna — see on wõimata — wiimaks aetakse sind ometi wägiwallaga siit wälja!“

Wanamees noogutas lihidalt pead.

„Wõib olla.“

„Oh, isa, igalpool walitseb Jumala hingesõht, ja kuhu meie ka läheme, igalpool saadab meid meie surnud ema waimus.“

Wanamees ohkas, äigas käega üle otjaesise ja raputas siis pead.

„Laps, sina ei saa minust aru,“ ütles ta tumedalt.

„Minu elu ei olnud mitte järgneva päewaderida, waid mis temas kallist oli, tuli sinu ema poolt. Tema oli minu hea ingel, ja Jumal ise teab, kui kerjuswaeseks ma jäin, kui ta tema minult ära wõttis.“

Ta wõttis Emily käest kinni ja wiis ta hana juure. Kaskeste hingates pani ta seal kae kwide peale.

„Kudas pean ma sulle nüüd seletama, laps, mis mind siin maalapi küljes kinni hoiab,“ algas ta taha. „Sest siin ei ole sinu ema minule mitte surnud — mitte kaugelki — waid ta saadab mind igal sammul; iga jalatäis maad tuletab teda mulle meelde; ma tarwitsen ainult filmad kinni pigistada, siis näen ma teda jälle oma ees, kuidas ta lillesi rawitjes wõi umbrohtu kitsus, kuulen ta häält, armast ja tutawat, sest nii suur rutt kui tal ka oli ja nii suurt waewa kui ta ka nägi, minu jaoks oli tal hea sõna taga waraks. Südamlik ühendus sinu emaga üfki weel hoiab mind siin kinni. Sellepärast ei wõi ma siit lahkuda, sest kui ma siit lahkutaksin, siis jääks sinu ema siia, ja mulle on teda tarwis — sinu ema,“ karjatas ta. „Ma wõiksin enesele ettekujutada elu ilma hingetõmbujeta, aga päewagi ilma sinu emata olla — jeda ma ei wõi. Ja teda truuwujeta siia maha jätta, kus meie õnnelikud olime, lootmine, ehitamine ja edasi püüdfime, kus õnn meie ümber hakkas elawaks jaama — ei, ma ütlen sulle weel tord, laps — sellest hanaft ei wõi ma lahkuda!“

Tume poollämbunud hääle kajas ta suust. Ta wajus hana peale kummuli ja laotas oma käed jelle üle trampli-
kult laiali.

4.

Kui Dugani talu elanikud juba waremaltki waikest olid sõõnud, siis walitjes nüüd sõõgilaua enamaste surnu-
aiaelorus.

Kui Joe ühel hommitul sõõgilaua äärest jälle sõnatult oli üles tõusnud ja, nagu harilikult, miirtsuwal sammul ukse poole sammus, jäi ta ukse ligidale seisma ja pööras taluniku poole, kes juba kattise majapiibli oli kätte wõtnud ja sellega parajaste atna alla tugitoolile tahtis istet wõtta.

„Mina tahan ligemal ajal ära minna, peremees,“ ütles julane lihidalt.

Tom Dugan oli parajaste prilli tahtnud nina peale panna. Nüüd lastis ta prillid süles olewa raamatu peale langeda ja wahtis wanale julasele, kes paljude aastate jooksul otse ajunduse raudwaraks saanud, terawaste otja.

„Mis? ära tahad ja minna? On sul midagi puudu? Wõi ei maitse sulle enam toit? Wõi maksan ma sulle liig wähe?“

Kindral Kuropatkin.

Joe heitis käega.

„Etse vastuotsja. Mulle matstatse laisklemise eest. Mitte spolaqi ei teeni ma. Ja see lähneb mulle südamesse, peremees. Olen oma arvates nagu taskuvaras, kes teise taskust raha välja kisub.“

Nüüd hakkas Tom Dugan lähidalt naerma.

„Waata, waata, meie wana Joe on oma südametunnistuse üles leidnud!“ Siis jäi ta ruttu jälle tõsisets. „Kui see kdit on, siis jää rahuga paigale — kui sul enesel lusti on. Aga on sul lust minna, mine ka, mina ei keela ega funni tebagi.“

Joe kratsis kõrwatagust, tammus jalgadega ja noogutas peab.

„Kes sellest räägib! Teate ju ijegi, et heameelega jääksin. Kas ei ole siin minugi kodu? Teie kohta pole midagi ütelda. Teie ümberkäimine on niisugune, et peaaegu mina unun enda siin peremehe olewat.“

„Noh, ja siis?“

„Aga ütelge ise, peremees, siin pole enam midagi teha, sest waerwalt on meil veel loomi. Iga töö jaoks on kolm meest; meie sõtkume üksteise konna silmad tatti, et aga ka midagi teha! Ja kui veel paremate aegade peale lootust oletks! Aga selle ajemel lähneb asi iga päewaga hullemaks.“

Rudolf Niinepu,
Antalt.
Seadmata tabunub.

Martin Aule,
Saksamaal sõjavangis.

Johann Goldblom, Särewereft. Tegewas
sõjaväng. Peeter Traugott, Särewereft.
Längenud faksf. wõideldes.

Johannes Lai,
Laupatt. Saawatub.
Uueste sõjavääl.

Peabki minema. Siin üleval ei kaswa enam „oh ukõrki ja selle asemel kaswab meil kõigil — juu kinni.“ Ka ratsutamine ununeb ära, peremees. See'p see on. Inimene jääb kangeks. Meiesugune on ainult weel sadulas noor. Jah, kui teie jälle jõudjalt tahaksite peale hakata — kusagil mujal, kust Isand Jumal inimeste-latku alles kangel hoiab — seal ei suudats mind teist isegi teie tahtmine lahutada. Siin aga pole jäämisel mõtet. Mina ei pea ainult ennast siin ülearuks, waid ma olen seda ka!

„Siis mine!“

Ei asunitu seis ega nägu lastnud aimata, mis ta rinnus sündis. Ta wõttis kapihtliht wana, rebitud hesti wälja, kuhu ta aastate jooksul kõit tähtsamad arwud siisse kirjutanud, ja lehitsej seda tüki aega.

„Tõsi,“ ütles ta siis, „siin see seisab. Oled esimesel oktobril tulnud, septembriga lõpeten ju aasta. Nii siis — wiimasel septembril lahkus sa — see tähendab: just tänane nädala pärast,“ lõpetas ta ja silmitsej ise seinakalendrit.

„Well, siis ma lähen,“ ütles Joe, kes nii lahke ülesütlemise wastuwõtmise peale wististe ette põlnud walmistatud, seft tal seisj imestuse pärast juu lahki.

Asunitu meelet oli asi jellega lõpnu. Ta hakkas piiblit lugema ja ei pannud tähelegi, et Joe ukse kõrwale natukeseks seisma jäi, siis aga ukse wiimaks wälja minnes enese taga pörubes kinni tõmbas.

Seda enam ehmatanud oli Emily, kes lauda koristades kõit oli kuulnud. Kui ta wana sulast kõõgist mõõda minewat nägi, kutsus ta mehe sinna.

„Dnu Joe,“ ütles ta etteheitwalt. „kuulsin ma dieti, et teie tahate meist ära minna?“

Mees nikutas pead.

„Nii see on.“

„Ta naeris kihibalt:“

„See on küll kõige parem, aga kas see igaweseks on, kes seda teab. Noa jaatis ka enne laewast lahkumist tui teele. Ja kes teab, kas ei tarwita teie isa lord teatud õli-puulehte ka.“

Ta naer suurenes ja kelmiwõidid tuliwad ta suu ümber nähtawale.

„Kauaks teie isa siia üles wististe enam ei jää, seft tui siia orgu lord weurputus tuleb, siis ei aita enam laewgi. Siis muudkui jalad selga — mis?“

„Ma ei saa sinust täitsa aru, Joe. Arwad sa oru-sulgu?“

„Well, weji ajab wana minema ja tui ta pealuu ka kallust kõwem oleks. Aga niitaugale asi ei lähegi. Kui ta ukse ei taha jääda, sibugu pillid aeglaste kotti. Ahahah, nelja nädala pärast lähen mina, ja mis kellegisje nooresje pofisse puutub, kes hiljuti suhtu asemel pudingisje gipfi puistab ja selle siis ka lauale tõi, ilma et ise seda oleks märganud.“

Temale selgeste arusaadawa tähenduse puhul oli neiu punastanud. Müüb waatas ta tale pahajelt otja.

„Nii pika wihaga oled sina, Joe? Häbi — häbi! Nagu ei wõiks inimene suure rutuga efsida!“

„Isearanis tui rutt suur on teatud wäljawaatekohale minna, ahah! Nagu hiljuti, mil sa kaks naela soola ja peatäie jahu kimpidesje segasid. Ohoo, tui tore see maitse! Noorte inimeste juures ei nimetata seda wahetamiht mitte mõtete laialiolemiseks, waid —“

„Pea juu! Mina ei taha seda kuulda!“

„Kuid see ei muuda midagi asja juures — ja tui ma enesele ostaksin ettekujutada, kes see dieti on, siis wõiksin wanduda, et meie Emily mitte wähem armastusewõrgus ei siple, tui —“ ta peatas äkitselt, pani kae filmade peale ja waatas kaugele orupõhja, kus praegu kõrgele tõusew tolmupilw nähtawale tuli — „no jah, tui umbes see teatud keegi, kes sealt praegu tulise rutuga lähemale ratsutab.“

Silmapiigu rõõmustas Joe weel neiu abitü segaduse üle, siis nikutas ta tema poole heatahtlileft pead.

Emily ei wastanud midagi ja ruttas juures segaduses oma tuppä, kus riiewi ukse ette lükkas. Ka tui Joe warsti peale seda teatas, et Gordon Garland külastisje tulnud, ei tahatnud ta efiotia sealt wälja tulla. Alles isa kutsumine tõi ta sealt nähtawale.

Ta leidis inseneri alles eest rõõult, kus ta oma riideid harjas, kuna isa läwel seisj, warjamata imestus wõõra ootamata ilmumise üle näol.

Kui ta tütrele uueste kasku tahtis anda sülla teha tänas Gordon, astus Emily juure ja ulatas imestawale, neiuale mõlemad käded wastu.

„Ei, ei, mul pole sugugi isju ja janugi waewab mind ainult wähe — mind ei too ka mingisugune isewalik asi siia, waid ma tulin ainult oma armsate tuttawate terwise järele küsima ja sellejuures ka kuulama, kas wahetajal olete asja üle lähemalt järele mõtelnud. Seft komisjon ootab põnewalt õjust.“

Piltaw naeratus träsutas asunitu huuli.

„See on teist ilus, herra — nagu näete, ei ole meie weel mitte janusse surnud, mis muidugi mitte jälle teie teenus pole,“ ütles ta. „Ja mis soowitud õstusesse puutub, siis andsin ma selle herradele küllalt selge. — Aga wõikse istet ja puhate pijut — kus siis Bill on?“ pöõras ta küsides tütre poole, kes aga ainult õlgu kehitas.

„Ah jah, ta õititis wist alla. Kaghju, tema oleks teile wast parem seftsiline. Mind peate wabandama, seft mul on paljugi peas, mis lobisemiht ei luba.“

„Kas ei tulnud teile teel minu wend wastu?“ päris Emily kõituwalt.

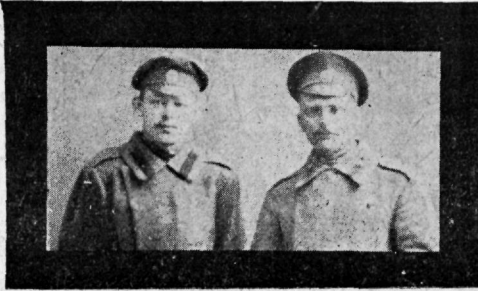
„Jah. Ta tuli mulle poole tee peal wastu. Õititis oma ütlemise järele alla postijaama,“ wastas Garland.

„Noh, pane ometi midagi lauäle, Emily,“ käskis Tom Dugan käsitumalt. „Mis sul just käepärast on. Suurt wäljawaikut meil enam ei ole,“ jatkas ta Gordoni poole pöõrdes wabandades.

Karl Janson,
Wändraht.
Segewas sõjawäes.

Aleksander Estrang, Paidest ja Aleksan-
der Ballas, Tallinnast. Püüsiisepad tegew.
sõjawäes.

Jüri Paawel,
Paide kr.
1. maist teadm. kadunud.

Eduard Lauf,
Zwawereft. Sanitarina
Satsja wangi langenud.

"Aga mina — pealegi mina" — külalise hääl hakkas weel enam wärisema, kui ta Emily nägi lätku kõõli ruttawat — "ma waatan lord weel ruttu oma hobuse järele — ta on loe. — Hääraniis Joe septembripäew on täna — eks ole tõsi?"

"Indianlaste suwi!" urises Tom Dugan, kes parajaste jälle tooli peale tahtis istuda. "Ei ütelda septembrist ilmaaegu, et ta "kiipsetab." Kui ei oleks jahedaid öid, ta oleks weel hullem kui keiksuwi. —

"Aga jääge ometi siia," hüüdis ta külalisele järele. "Ka Joe wõib teie hobuse järele waadata. See kurbab juba nii kui nii, et tal enam tööd ei ole — niisugune wanamees!"

Aga kui ta nägi, et tema hääle kuulmata jäi, kehitas ta õlgu ja wõttis istet. Aga piiblit ei wõtnud ta efiotsa mitte enam kätte, waid wahtis läbi aina wälja, kuna ta näole pilwed tõusiwad.

Mõteldes ei märganud ta sugugi, et Emily itkagi weel lauda katma ei tulnud, nagu ka inshener itka weel ei ilmunud. Kuid sellejuures kuulis ta neid mõlemaid wäljas kõõgis tasakesi juttu ajawat.

"Kirjutatud on, et naine peab isa ja ema maha jätma ning mehe poole hoidma." Idnas wanamees tasakesi oma ette. "Aga et sul lapsed just waenlaste poole peawad lööma, kes kõiksugu kawaluste abil ju elutööd tahawad ära häwitada, see on walus!"

Ta nitutas läbi aina kiviühniku poole pead.

"Sinul on hea, ema, oh, et ka mina wõiksin seal sinu kõrwal puhata!"

"Mis pärast ei ole teie ennaft terve nädal näha lastnud?" küsis kõõgis Gordon ruttu talitawalt Emilylt. "Oh, kui teie teaksite, misjuguile karsitusega ma teie wastust olen wotanud," jatkas ta itka suurema ärewusega. "Kas olete ka mõtelnud, kuipalju uneta öid ja südamepiina ma tundma pidin? Pean ma uskuma, et teie minu eest kõrwale hoiate wõi — mille eest Jumal hoidku — minu ausa kofimise koguni tagasi lükkate?"

Emily oli näost jälle tulipunane. Ta ei julenud teelda kui noormees ta kätest kinni kahmas, aga isegi õrn käepigistus ei juutnud teda sundida noorelemehel silma waatama.

Tema filmad wahtiswad pigistajast mööda, otstides ja nagu ärdalt sellele leinates, et ta ilujast unenäost pidi ärlama, kuna see ärlamine hirmus oli. Gordoni maailm oli ju hoopis teine, kui see, milles tema kõige oma südamega juurdus. Seda oli ta juba siis teadnud, kui Gordon temale armastust awaldas, aga ta ei olnud tale seda ütelda suutnud — teadmine, et see noorelemehel pettumuse walmistab, oli ta suu julgunud. See oli ka põhjusiks miis ta pärast juba enam kokkujäämistohale ei ilmunud. Sest siis oleks ta ju armjale noorelemehel ütlema pidanud, et nende õnnepäewad nüüd igaweste on lõpnud.

Kui ta wiimaks, nagu maguedi wäel, Gordoni armastu-

sepilku trehwas, kadus puna ta põskedest ja selle asemel ilmus kahwatus. Pisarad weeresiwad tal filma.

"Jah, Gordon," fofistas ta, "teie olete dieti armanud, miis ma enam kokkujäämistohale ei tulnud. Lohifsin ma ainult oma südamehäält kuulda, mu wastus oleks, wõib olla — teine. Aga mul on isa wastu kohuseid. Temale on mind tarwis, mina olen tale tarwilik — sellepärast ei tohi ma temast lahkuda."

"Aga sa armastad ju mind," fofistas Gordon tale palawalt kõrwa. "Jah, jalgamine ei aita; olgugi, et nii ägedalt pead raputad, filmad annawad ju ometi ära — ei, ei, ka see ei aita, et kõrwale pöörad, sest nad on seda mulle juba ammu ütelnud. Magus laps, mina armastan sind ja sina mind, ja oma wiimase weretilgaga tahan ma ju enesele wõita! Miis tahad sa oma noore eku luulepildile ohwerdada? Sest mis on see kangekaelus, millega ju isa õigusele ja seadusele wastu hakkab, muud? Hiljemalt aasta pärast on asjad siin illewal selginud, ja kui sinu isa ka siis weel teise arwamise peale pole tulnud —"

"Ei ialgi!" wastas Emily tale. "Et kindel ots tuleb, ütleb mulle mu oma tunne, aga miis siis sünnib, selle peale ei julge ma mõtelda. Mina tean ainult, et oma isa poole pean hoidma — ja kui ka mu süda lõhkets!"

Ta tahtis ennaft wabastada, kui Gordon ta käest kinni wõttis ja teda elutoa ukse poole tahtis tõmmata. Aga juba lätski uks seestpoolt lahti ja läwe peale ilmus asunit.

"Mis see pimesiku mäna tähendab?" hüüdis ta tiitrele karedalt, kui see oma kätt Gordoni käest wägise wabastada tahtis. "Kudas pimesikumäng teil, naistel, ometi weres seisab — isegi sinu ema edwistas enne, kui minu naiseks sai. Roh, sellepärast ei tarwitse ja ennaft wabandada, olen seda juba ammu ette näinud, et asi nii pidi minema, sest meie heade weelolude pärast ei tulnud mister Harland tõeste mitte nii tihti siia!"

Ta ta hakkas ise seejuures nii kibedaste naerma, et Emilyle see naer südamesse lõikas.

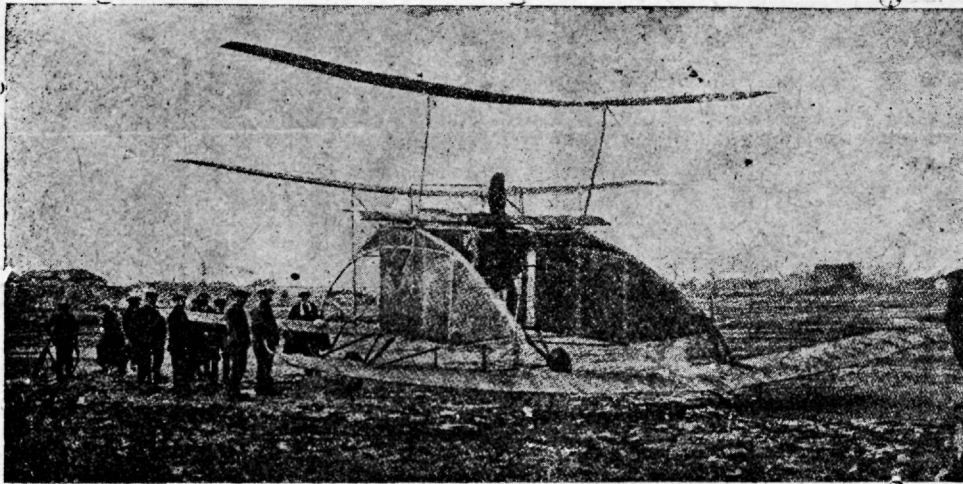
Ta oli oma käe wahel ajal Gordoni käest lahti kiskunud. Nüüd jooftis ta isa juure ja astus isa kõrwale.

"Sina ei tarwitse minust midagi paha mõtelda, isa," ütles ta ruttu. "Mister Harland ütles mulle, et — et — mina temale armas olla, aga mina andsin tale selgeste mõista, et sinu tütar olen ja sellepärast iial temale midagi ei wõi olla."

Küsidest lehwis Tom Dugani pill noore insheneri peale. See astus sigawaste hinge tõmmates lähemale.

"Emily armastab mind, nagu mina teda armastan," algas ta. "Waleste arusaadud lapse-armastusest ufub ta ennaft wõiwat õnnetuks teha, sest et mina selle seltsi teenistuses seisjan, kes teilt teie asundust tahab ära wõtta, aga mina tean, et ainult teie luba tarwis on neiu meele muutmiseks. Kas tahate mulle oma tüdart naiseks anda?"

"Kas tahate minu talule selle wee tagasi anda, mida ta tarwitab, ja ühtlasi wastutada, et mu talu puutumata jääb?" küsis wanamees karedalt wastu. (Järgneb.)

■ Mahalastud waenlase lennumasin

Sõua, mu soowike.

Sõua, mu soowike, salaja
armsama afnale suweõõl,
tasafel tuu'el tal' sofista:
„kangel su kallim on elus weel“

Sõua, mu soowike, salaja,
kaunile kodumaa pinnale,
kutsu mu kallim ta mõtetes
temale tulsuwa rinnale . . .

Sõuo, mu soowike, salaja,
ütle mu armsama neule:
„kangel su kallim — jää
muutmata
tundmustel truuwiks jääb
sinule!“

Karl Raafst.
Eõ awärsjal.

Ja enne kui leib küpsjeks sai . . .

Pilt suurlinna elust. Eugen Stangen.

Gabriele astub ärist Friedrichi uulitsal välja ja sam-
mub pikkamisi teisirilosfi poole. Nagu alati on tal soow
loõssifilla peale minna, pilku sealt alla uulitsale, mis täis
elawust ja hiiugust, heita, ja mõned minutit oma armuosa-
lise ees puhata.

Selleks armuosajiks on üks marmorikujudest, mis silda
kaunistawad. Surnuna kokkulangeva nooremehe kuju.
Wõidujumalanna toetab kokkulangejat oma pahema käega,
kuna aga pahem palmioõksaga kaugele välja on sirutatud,
nagu tagastõrjuwalt ja wannutawalt, otsekui tahaks ta kok-
kulangejat kaitsta kõige eest, mis kaugele lähineda ühwardab
— wõitluse, sõja, häda ja wiletsuse eest. Midagi põrutawat
seisib selles parema käe liigutuses, kudas see nii ägedalt
väljasirutatud ja palmioõksa kaitswalt eluta ees hoiab, selle
tardunud nagu otse kaugele poole pöördud — midagi põru-
tawat sisaldub kokkulangenus, selle nooruselulufid, jõustpaen-
duwaid liikmeid surm oma tarduma panewa käega juba
puutunud.

See marmorikuju, see on Gabriele armsam raiend.
Nagu magikalise jõuga kisub teda ikka ja ikka selle poole.
Ka täna najatab ta sillawõre najale ja waatab ärapäõrmataalt
kuju poole ülesse.

„Nüüd kus ta surnud on, nüüd kus ta kokku langeb
— nüüd kaitfed ja teda!“ ütleb ta äkki kareda etteheitega,
otsekui juudaks see marmorikuju ülewal teda kuulda, ja tema
peenike, suurtsugu näoilme muutub korraka nii tardunuks
ja kõwaks, nagu oleks ta ka marmorist välja raiutud.

Lahtine tõld murab üle lossifilla. Noor naisterahwas
shinshillaga palistatud sammetmantlis najatab tõlla siidi-
padjal.

Lahtmata lõõb Gabriele filmad finnapoole.

Oh, see on ju see Lutka Wegner, see wäike tübarategija
neiu, kes temaga ihe koja peal wäikses toakeses elutsenud!
Nii wiletsalt oli tal läinud, nii wäga wiletsalt, sagedaste oli
ta kibedat nälgä saanud tunda. Kübarate ehtimisega wõis
nii wähe teenida, isegi kui hommikutoidust kestkõõni töötada.

See wäike Lutka Wegner. Kirjeldamata wäsinud, kur-
wameelne naeratus lehwis Gabriele huulte ümber. Nüüd
oli häda teda ometi ära wõitnud, häda, kes kõike oma
sunduse alla paenutab.

Nii mõnigiõrd oli Lutka weerandtunniks tema tuppä
tulnud, et korraks jälle seda „waest, ilusat haiget meest
näha“, nagu ta ütelda armastas. Sellega kõneles ta wahel

ka oma waefusest, kudas ta töötama ja ennaft pingutama
peab.

Gabriele näeb tema palawaid, näljaseid filmi weel
selgeste oma ees.

„Kui ma ometi rikas oleksin, proua von Freiwald! Ma
janunen elu järele!“

„Ja kui te rikas oleksite, Lutka?“

„Eis,“ Lutka Wegneri palawad, näljased filmad löid wai-
mustusest peaaegu palawikuliselt hiiugama — „siis kaitfin
cinult kahjeweas siidis ja shinshillaga siidimantlis. Eis si-
daksin kaks hobust ees ja —“

Gabriele waatab tõllale järele, mis ooperimaja ees
peatab. Nüüd sõidab Lutka Wegner uhtete hobustega, käib
shinshillaga palistatud sammetimantlis ja —

Pika, pika pilgu weel saadab noor proua marmorikuju
poole ülesse.

„Nüüd, kus ta kokku langeb, nüüd kaitfed ja teda!“ so-
fistab ta weel korb taja, siis sammub ta põigiti läbi iluaia
laia uulitsa poole ja edasi, lähemale oma korterile, mis kit-
sas uulitsas, tumedas majas, neljandal korral.

Kui ta ülesse kotta jõuab, seal kraabitakse juba seest-
poolt ust ja koer wingub rõõmsalt ja walsult. Ja nüüd kar-
gab koer kõrgele ta wastu — tore, muft Neufundlandi koer.

„Tasa, Pajha, tasa!“ tõrjub õrn naisehää. „Sa ei tohi
ometi peremeest segada!“

Pajha jääb sõnakuulelikult kõrge waikses ja Gabriele
astub haige woodi äärde.

Günter v. Freiwald õigustab ka nüüd weel Lutka
Wegneri tähendust „ilusast mehest.“ Kitsas, haigusest tõhn
nagu terawjoonelise punaga sissewajunud põskedel on ka
nüüd weel korramõõdulik ja idealne-ilus igas joones. Tihed-
dad punakaspruunid juuksed on tal siigawalt alla otfaesi-
sele wajunud ja tema suurtel finistel filmadel on imeliseft
wirwendaw läige.

Ta sirutab enese wahataolise, werewaese käe oma nai-
sele wastu. „Sul oli õnne, Gabriele?“

Raine naeratab tale lahtelt wastu. „Muidugi, armsam.
Mul wõeti täna kõik minu tikandusest wastu, mõtle ometi
— kõik.“

Et ta wähem, palju — palju wähem saanud kui hari-
likult, selle üle waitib ta.

Mis pidi ka kaupmees tegema. Ametist lahkunud riigi-
nõunikufi Klausingi tüttred töötawad palju wäheema raha eest,
seft neil „ei“ ole seda ju „tarwis“, ainult et nad nädalaõ
mõne ehteaõja rohtem ostawad, „oma teenitud“ raha eest.
Nii siis ei oleks kaupmehe poolt ärimehelik olnud mõnele
teisele töõtajale suuremat taju anda.

„Aga nüüd saad ja kohe oma tee ja munad,“ jatab Gabriele agaralt edasi ja paneb tõrval väikse laua peal piiritusetöögi põlema.

Haige käsi lobab nerwilikult woodiwaiba peal, näitab, et see tal suurt sijemist wõitlust maksab, enne kui ta küsib: „Ja kästirjad, Gabriele?“

Naisterahwas teeb ennast veel usinamalt talitama.

„Ah jah — ma sain Hertzeriga isiklikult kokku. — Ma pean homme veel kord minema, armas Günter — Hertzer arwab need kirjatiigid liig pikad oma lehe jaoks olewat. Aga „Ohtu post“ wõiwat neid kindlaste tarwitada. Hertzer andis mulle soowituskirja taasa.“

Günter v. Freiwald ägas walusalt.

„Illa üks ja seesama, illa üks ja seesama! Et inimest nii ruttu äraunustada wõib! Kõik minut endine kuulsus — nagu mahapühitud!“

Jah, selleksaadid, kus haigus ta woodi külge kõitnud, kus ta toimetuseelikkmena ei wõinud töötada, selleksaadid oli ta kirjamehe kuulsus kriiduseeta temale selja pööranud. Meie aja rahwas unustab nii ruttu, unustab nii paljud — ja ka Günter Freiwald kuulub warakult unustatute hulka. Suurest korterist tuli warstigi wälja kolida, wäikseste kütisaste tuppa, ja haiguse juure seltsis warsti ka rahapuudus, see hall halastamata häda.

Pasha tõuseb korraga jälle ulesse ja lükkab oma karwaje pea nooreproua pahema kae alla. Ta ihaldab paitamist, ja Gabriele silub targa neufundländeri ilusat pead. „Jah, see koer — ta on majaperenaise, wanaproua Gutfhyle alatiüks pahanduseks. „Mis jaoks peaksid wäesed inimesed koera pidama,“ oli ta hiljuti trepi peal naabri prouale ütelnud. „Proua Lehnert, mis te ütlete, poolnälgas inimesed, kes kordagi digel ajal iüri ei saa tasutud — niisugune kallid koer, proua Lehnert!“

Proua Gutfhyle ei teadnud seda mitte, mis nii paljud ei tea, et ka wäesus wahel pillata tahab, pillama peab, et seda wiletitult ülepea veel kanda suudaks, et ta parem kuima leiba sööb, aga selle ojemel äitswa hiatfindi aknale seab, et ta parem kohwi kolm korda sojendab, selle eest aga paar-kümmend kopikat ohwerdab, et ilusat muusikat kuulata.

Koer, see oli nüüd kord Günteri terwe rõõm, ainuke mälestus endistest, parematest aegadeft. Gabriele oleks ennem surunud, kui koerast lahtunud. Parema on ta ise pooleloomaga.

See on walmis. Gabriele istub haige woodi äärde.

„Ja sina, armsam — kas sa ise ei söö?“

„Ei, Günter — pärastpoole ehk. Mul ei ole veel isu.“

„Nees waatab ta otta. See wäsinud, peenike nägu — o Jumal, kuidas ta seda armastab! See lainetaw, pehme kulbjuuks! Smelik, pahema oimu kohast on juukses halliks lõõnud, sinna on mure liig raskelt oma kae litfunud.“

„Gabriele, sa nälgid — minu pärast.“

„Walu ähwardab meest lämmatada.“

„Oh ei, armsam.“

Ta räägib uskumapanewalt, trööstiwalt, nagu ema lapsega kõneleb. „Ja siis, pea ometi meeles, jõuab ju auhinna määramise päew ligidale. Kui sa esimese auhinna jaoksid! Günter!! Raksteistuhat marka! Ja sinu roman on seda wäärt, ma tean seda, tunnen seda. Raksteistuhat marka! Siis wõiksin wiimaks ometi Italiasse sõita, kus sa kerwets jaoksid, wõiksin mõne aasta ilma häda ja mureta

Prantsuse soomustatud aeroplan, mille pealt õhuwõitlustes 8 Saksa lennukamajinat wõitluswõimetuks tehtud.

elada. Siis töötaksid ja jälle, sest sa wõid ainult siis töötada, kui su elu lahe, muredeta on.“

Günter Freiwald naeratab ütle mata libedalt ja walusalt. „Muhind — oh ei, ma ei looda midagi enam!“

„Ja ta pöörab wäsinud pea ja wajutab filmad kinni.“

„Jah, maga, armsam! — Uni on sulle kofutuseks.“

Gabriele silub tal hoolikalt ja õrnalt padjad ja waihab korda. Siis istub ta jälle oma toolile woodi äärde.

Pikkamisi weniwad tunnid.

Kirjeldamata waluga wiibiwad ta pilgud haige peente, ilusate näojoonte peal.

Kui raske, kui halastamata ja armuta on ometi jaatus! Ei ühtki lootust — tdeste ainustki?

Aga ehk tuleb wiimasel filmapilgul ometi pööre paremusele. Seda piina ei suuda ju muidu ära kanda.

Toa ühest nurgast õõguwad tale leekiwalt punased õied wastu. Baberist lilled, mis Lutka Wegner kord walmistanud, kui ta weel siinsamas kaja peal wäikses lambris elutsenud. Jah, Lutka näljaaeg oli nüüd möödas, ta heitis patu kaenlasse, et nalga ärawõita. Jah, kes seda wõib. Ta ise ei suudaks seda iialgi — ta tunneb seda. Parema surma minna!

Ja tinaraskelt weniwad tunnid.

Kell kuulutab keskööd.

Pasha tõstab äkki pead, kui haisutaks ta midagi. Siis hakkab ta winguma.

„Wah, Pasha!“

„Aga ta ei kuula sõna. Karwad turris, kargab ta äkki ulesse ja asub ukse alla, nagu seisaks keegi, kes sisse tahab tulla, ukse taga.“

„Pasha!“

Koer hulub — kofutawalt kõlab see wäiksel kesköö-tunnil.

Gabriele kargab ulesse, ta wäriseb kõigest kehast. Imelik, haige filmad ei awane, käd aga hakkawad rahutult woodiwaibal sinna ja tänna lobama.

Gabrielel tuleb äkki meele, et sel õöl, mil tema isa, wana ülemmetsawah, suri, koerad ka nii kofutawalt hulguisid ja end taltsutada ei lastnud. Duetkoerad kistused õues

Kuusalu kirik.

endid ahelast lahti ja haukusid vihasele värava poole, emane koer elutoas kargas metsikult ja pööraselt vastu ust. Koerad haitsisid, tundsid furnu lähedust.

Gabrielel on korraga tundmus nagu ajaksid tal juuksed oimude kohal end püsti.

Pasha kargab nüüd nii metsikult ja ägedalt vastu toaust, et see lahti läheb ja sügawa loja pimedus Gabrielele õndsalt sealt vastu aegutab. Ta kargab ukse juure, tõmbab selle kinni, võtab koeral kaelarihmast kinni ja tõmbab ta oma juure. Koer lõõsatab, suu on tal ilane.

„Pasha, ole ometi wait — Pasha!“

Ta hääl kõlab üsna karedalt ja hirmust ja lohutawusest kähisewalt.

Seal lööb kell üks.

Saige avab juurelt ja laialt filmad. Gabriele kumardab tema kohale. Uga arusaamise märkigi ei helgi nendest walfjatest, sinistest filmadest.

Nüüd wajuwad laod jälle — igaweste. Keha hakkab ennast frutama, surmatarduwuses.

Käed krampnikult truu koera ümber, nõnda walwab mahajäetud naine furnu juures.

Uga aeg sammub effimata oma waikset teed.

Ra see õõ jõuab mööda ja kahwatu hommik lööb filmad lahti.

Naine istub ikka weel tummalt ja liikumata. Koer waatab oma tarkade, inimesesarnaste filmadega ärapäõrmatema peale.

Seal koputatakse ukse pihta.

Pasha on üsna wait, ta ei haugata mitte korrakski, nagu seda harilikult ikka teinud.

Gabriele teeb ukse lahti. Telegrammi kandja. Telegramm Günter v. Freiwaldile.

Ta naine loeb: „Teie romanile määrati esimene auhind kalsteisttuhat marka. Hommikuleht.“

Nagu tardunud seisab naine mitu minutit, siis astub ta pikkamisi surmawoodi äärde.

„Ja sina surid puuduses — hädas!“

Rõik pehmus, õrnus, lahkus on sellelt wäsinud, peenelt näolt kui pühitud, näojooned on äkki kiwikõwaks muutunud. Siis tuleb segastel helidel tema huultelt, õudne naer ja kähisew nutt ühklasi:

„Ja enne kui leib küpsiks sai,
Puhkas laps ju furnuraamil.“

Kolm päewa hiljem on Berlini ajalehtedel üks kõmulugu rohkem oma weergudele mahutada. Lugejad neelawad ahnelt seda „huwitawat lugu“, oma hommitukohwi juues.

Losfißlil seisab päisepäewa ajal naisterahwas. Suurt-sugune, kahwatu nägu, aga walus täieste kiwinenud. Silmatorkawalt ilusad paksud juuksed. Ainult imelik — pahemal oimukohal lumiwalge plekk.

See naine tõstab korraga ähwardades käe ülesse imeilusa marmorituju vastu, ilusa wõidujumalanna vastu, kes furnult kokkulangewat noortmeest oma parema käega toetab, kuna parema palmioksaga nagu kaitstes ja wannutades kaugele wälja sirutab.

Nüüd najatab naine üle wõre ja, enne kui möödaminejad asjast arugi suudawad saada, kargab ta jõlle.

Inimesed koguwad hulladena kokku, politseinikud jooksewad lähemale.

Seal tungib läbi, seal tõukab inimesi kõrwale, seal kargab üle kõige, sügawasse alla mustendawatesse woogudesse — must, tore neufundlane.

Kullakarwa juustega pea kerkib praegu weest wälja ja must kleit, ujub lainetel. Koer rapsab kleidist kinni ja ujub nohisedes oma saagiga kalda poole.

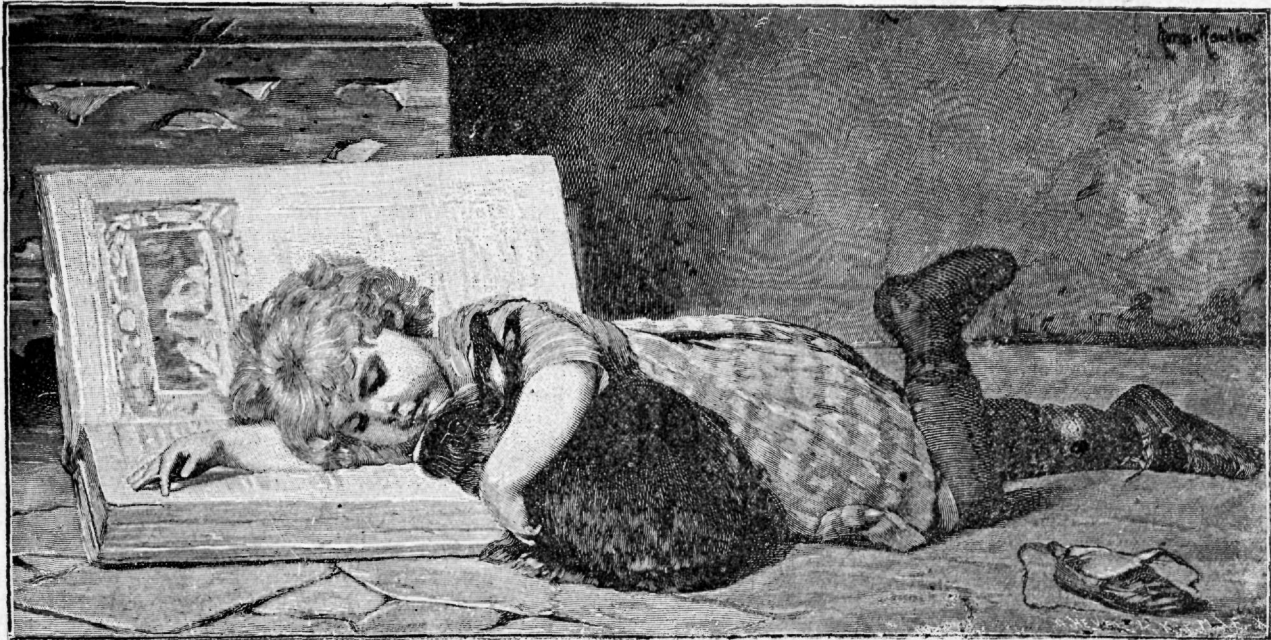
Sajad käed sirguwad tale vastu — mõlemad tõmmatakse maale.

Koer on oma hambad sügawaste naise riitesse purenud. See lööb wiimaks filmad lahti — nõrgameelse pilguga.

Wäewõimuga peab koera temast lahutama. Ta nad lahutatakse jäädawalt. Pasha müüdaske kellegile lihunikule, kes ta oma käre ette rakendab. Esiotsa tõrgub suurtsugune loom vastu, ta hulub walfjult, hammustab kõike, kujuk riistad puruks, wiimaks waatawad ta tema ilusad filmad nürilt ja totralt, ja wäsinult ja kannatlikult weab ta oma käre.

Gabriele v. Freiwaldi taga läheb waimuhaigete maja wäraw kinni. Ra tema ei kisenud ega märatse warstigi enam. Dimukohait on lumiwalgus üle terve ilusa kuldjuukselise pea laotunud. Ra tema on nüri, wäsinud ja kannat-

Sead sõbrad.

lit. Mõnikord ainult hüüab ta äkki südantlõhestawa häälega: „Pasha, Pasha!“ — ja wahel tulewad helid tema huultelt, wana, peaaegu ununenud rahwalaulu helid. Nad kostawad imelikult murtutena ja õudfakt lagedatelt seintelt wastu:

„Ja enne kui leiab küpsiks sai,
Puhkas laps ju surnuraamil.“

Esimene ja wiimane sõit auru-tramwail.

Rihard Charley jutule.

Inimesed, kes elu aeg hõrjunud olivad hoburaudteel sõitma, tundsiwad kõigest hirmu selle uue ähkiwa ja puhkiwa auru-tramwail eest, mis omale niipalju ohwrid nõudis. Iga päew langes üks ehk teine raudse eluka lõugade wahela, kes aruttorral wigastusega rahule jäi, enamal korradel aga ka eluga üksi ei leppinud, purustades ja lõigates keha oma ümarguste rattakääridega tükkideks. Paljud igapäewased sõitjad, kellel nõrgad närwid, jätsid, alalist werisust nähes, oma sõidu, seda maad jalgsi käies ehk woorimehega sõtes. Selle peale waatamata oli auru-tramwail alati inimesi täis, sest sõitjad olivad enamaste töölised ja muud waejemad inimesed, kellel kiire taga, aga raha wähe, et kalli hinna eest woorimehega sõita. Sellest selgub, et kõigil, kes oma elu kaotasiwad, alamast kihist olivad. — — —

Hauakaewaja Koolun ei elanud surnuata wahi juures, nagu mõnes kohas pruugiks, ei, ta elas linnas. Igal hommikul läks Koolun mööda seda uulitsat, kus auru-tramwail temast mööda pahises, teenistusesse, et sealt jälle õhtu jalgsi tagasi kõmpida. Surnuatais tegi ta peale hauakaewamise ka muud tööd: puhastas aeda ja aitas kärnerit, kastis lilleid ja tegi haudu illesse, millede korrahoidmine tema hooliks jäetud.

Koolun oli kuuekümnepäevane wanamees, suure perekonna isa, kelle eest tal veel kaua hoolt tuli kanda: ta lapsed olivad alles wäikesed, peale ühe poja, kes sõjas. Hauakaewaja oli aeglane oma käigu poolest, suure kiiruga, mis ala-

liseft hauakaewamisesest tulnud, ja pika halli habemega. Suurte, hallide kulmude alt waatasiwad kats jäähalli weisist filmast, selgas oli tal hall, kare ilikond.

Kui Koolun hommikul teenistusesse pidi minema, siis ärkas ta juba kell wiis illesse, sõi, sõi, jättis perekonnaga jumalaga ja läks. Nelikümmend aastat oli ta juba seda teed käinud, ilma et kordki wäsimust oleks tundnud. Aga nüüd, hiljuti, kus auru-tramwail ehitati ja ta temast noorte, tugewate inimestega mööda pahises, tundis ta sagedaste, et hea oleks wanal inimesel sõita. Kui ta aga oma wäikest palta meelde tuletas, siis kadus see isa temast ja ta astus kiireste ja agaralt nagu nooreski põlwes.

Kui aga trammi läbi üks õnnetus teise peale juhtus, siis tundis wana hauakaewaja selle eest üsna hirmu: tale esines tramwail surnuata. Ta oli ta wahel kontaga sõitnud, aga see ei olnud kaugeltki nii hirmuärataw kui tramm. — „Kui siia konta oleks ehitatud,“ mõtles ta, „siis oleksin ma kontaga korraka minema hakates, ilkagi esimeseks paigale saanud, aga selle rauast hobuse wastu ma küll ei saa.“

Ühel päewal üteldi Koolunile, et järgmisel päewal kellelegi rikkale wabrikuomanitule haud tuleb kaewata. Et siis õhtu oli, ei tahtnud Koolun kogu hauakaewamise tegemist teha, arwates, et järgmisel hommikul küllalt aega on. Kui ta koju jõudis, sai ta kellelegi tuttawalt kirja sõjawäljalt, kus teatati, et ta poeg surnud. See oli ränk filmapilk perekonnale. Kurbdus asus kõigile hinge ja keegi ei saanud õõ jooksul filmi kinni. Raua mõtles Koolun selle peale, kus ta poeg puhkab ja kes tale haua kaewawad, kaua heitles ta ajemel kurbade mõtetega, kuni uni tuli. . . .

See kord magas hauakaewaja kaua. Kui ta ärkas, oli päikene juba kõrgel ja perekond jalgul; ei keegi raatunud isa äratada warem, teades, et uus päew uut kurbust ja leina ta mälestustes äratas. Esimene asi oli hauakaewajal wadata kella. Kell oli pool üheksa. Koolun mõtles rutates: „Kui ma haua walmis tahan kaewata, siis pean ma täna auru-tramwailga sõitma; haud peab aga kaewatud olema.“

Ta ruttas sõdmata ja joomata esimese auru-tramwail peatuskohale, hinges teadmine, et ta sellest sõidust ei pääse. Inimesi oli palju, aga mitte nii suurel määral, kui hommikut. Koolun pugus teiste wahelt läbi ja astus wagunisse. See oli lahtine wagun. Ta istus waguni kõige äärmisele

platšile ja jäi mõttesse. Ta meelde tuli poeg, keda ta kõigest hingest armastas. Poja kaju kerkis ta ette sarnasena, kui ta teda viimast korda nägi: ta oli rohelises sõjamehe ülikonnas, rinnal kolm risti. Poeg oli tulnud isa vaatama, saades puhkust. Ühte oli hauakaewaja poja peale olnud, uhke selle peale, et ta ifamaa eest wõitles. O, kudas armastas ta oma poega, kudas armastas! Ja ta hinges tõusis äge wiha nende mõrtsutute vastu, kes ta poega tapiswad; ta tundis tungi kättemaksta neile, kes selle noore, lootuse-rikka elu wõitsiwad. Nad tapiswad noore inimese, kuna tema, wana, kuuekümnepaastane wanamees edasi peab elama. Tema oleks pidanud surema, tema tahaks surra! . . . Aga ei; nüüd on temal veel enam kohuseid, kui enne: ta peab elama et oma perekonda nälgasurmasi päästa, kuna enne, tema surma puhul, poeg tema perekonna eest oleks pidanud hoolitsema . . . Ah, miks ei wõinud see teistki olla? Miks ei wõinud tema surra ja poeg perekonna eest hoolitseda? Kui õnnelik oleks ta siis! . . .

"Pilet!"

Koolun waatas ehmatanult konduktori otja ja kahmas raha järele. Saanud pileti, hõljus ta waim jälle kujukuste maale. Ta hing ajus raskus ja rahutus waldas teda . . . Saaks minna sinna kulla, kus inimesed endid ohwerdamad ja langewad — ja kaewata neile haura, igatihele ükstu haura?! . . . Ah, miks on tal alati sarnane kurb mõte? Miks tunneb ta hing leina? Ta on ju hauakaewaja ja ta on nii paljudele leinadele, walusamatele waludele ja tundmustele haura kaewanud, kuhu neid igaweste maetud. Miks ei wõi ta siis oma waludele hauda kaewata? Inimeste hing peab olema kalge, et leina lenda. Et aga kalge olla, peab kõik unustama, kõik mälestuse omast pojust. Siis alles wõib ta elada. Saatuse tõugetest juhituana, küllmana ja rahuloldawana . . .

Koolun oli sügawas mõttes; ta pealmine keha wanlus wahete-wahel trammi tõugetest. Neil filmapildudel näis ta nagu unistusest ärkawat, et järgmisel filmapildul jälle kõik unustada.

Tramwaj jäi seisma. Koolun istus mõttes ja tal ei tulnud sugugi ette maha minna, kuigi kõik inimesed oliwad juba wälja astunud, et uutele pealetuljatele ruumi anda. Viimats waatas Koolun enda ümber. Ta kargas piisti. Samal filmapildul käis tõuge. Koolun kullus wogunist wälja ja ta tundis, et midagi riietest kinni pidas, teda rataste alla tõmmates. Järgmisel filmapildul lõikiswad rattad tema keha tükkideks.

Järgmisel päewal seisis ajalehtedes:

"Jälle auru-tramwail õnnetus inimese-ohwriga. Keegi sõitja Koolun sattus oma ettewaatamatupe pärast rataste alla, mis teda filmapild surmasiwad."

"Meie Matsi"

tellimiste wastuwõtmine wältab edasi.

Tellimise hind kättesaamisega aastas 5 r. 50 l., 6 kuu eest 3 r. 3 kuu eest 1 r. 60 l. Toimetusest ise ära wiies: aastas 4 r. 50 l., 6 kuu eest 2 r. 30 l., 3 kuu eest 1 r. 30 l. Ilmub iga laupäew. Adressi muutmise eest 10 kop. Adressi muutmisel ja tellimise uuendamisel palume senist adressi nr. teatada.

Toimetus ja talitus:

Tallinnas, Harju ja Riitli nultja nurgal nr. 46/15, "Seaduse" raamatukaupluses.

Meie Matsi järgmine (103.) sõjanummer ilmub 6. augustil.

O tempora, o mores!!

(Muljetesed rahwapidult).

N. esperantistide grupe peab B. kiriku koolimaja aias pidu. Ceskawas seisab: Turnimine Rooma rõngastel, keelpillide kwartett, islofoni soolo, naljalaulud, naljanäitemäng ja . . . muusika, — tule taewas appi, kes siis pidu ilma muusikata peab! Nias kaswawad paar-kolm põlwekõrgust kiratsewat puud, teed on jämeda kruusa ja paetükidega ilustaste ärafillutatud, — päris lust jalutada ja ninakali kuktuda. Rahwast dige passult koos . . . nooremaid Juult, Parasuinast, Kulgult jne., Sumal teab kust neid weelgi wõib olla. Lõhnataste pustari järele ja jalutataste mööda teepi ümber . . . ifka üks poisj ja koln plitak.

Kurisetaste pidu alguse kauaks jäämise üle, — juba tund aega üle määratud aja . . . Näitelawa eesriie wahelt oma karwast pead wälja pistes, palub "korofh" wabandust, et pidu hiljaks on jäänud ja soowitab puhwetises "sossiskaid kappastega" sööma minna. Puhwet asub koolimaja ääres aianurgas ja seisab koos kolmest lauast, ihe pealt müüb õhute, j. t. kõhu, mees kõhnu pränituid, kootisi jne., teifelt kallataste teed, kuna kolmandalt neid suuri poolefõrme pitkusi rellameritud "sossiskaid" saawutada wõib.

Kõlileb kell. Rahwas hakkab teedelt näitelawa ette wälisesse aiatesesse pinkidele koguma. Grupetesed nurgaaäristes pistawad midagi taskusse, sülitawad, pühivad käitjega suu puhtaks ja rühivad sinnaama poole, teel "senn-senn'i" närides . . . Restmise pingi peal istub kari poisja, kes kõiksugu hääli teeb. "Mis häält ja teed?" pöriseb üks sügawa bassiga. "Heeringa häält!" piiskub teine nii peenikeselt, kui wähegi wõib. Rahwas ümber naerab. Nende ette on keegi, wälimuse järele wist Waiwara mees, neiuaga aset wõtnud. Kuna noorjand ilmlõpmata pärib, kas neiu "selle wastu midagi ei ole," kärtub neiu molle. Aga siin on tore publikum! Tagant hüüab bass: "Niija, waata ette!" mis peale "heeringa häält" piiskubes wastab: "Aga mammi!" Waiwaramehe kaaslane waatab äkki taha, wist on temakele nimi kah Niija . . . Trambitaste jalgabega ja plakjutataste käsa, mis peale eesriie wiimaks ometi illesse wenib. Näitelawal seisab wäike haleda näoga mehite, "Roosaturinja", ja õerub kriidiga käsa. Siis astub ta rõngaste juure ja kiigutab ennast paar korda üles ja alla . . . laseb maha ja kumardab. Rahwas plakjutab käsa . . . "Eas, ära käsa waewa!" hõigataste tale alt. Surmapõlgawalt astub turnija uueste rõngaste juure, tõmbab ennast illesse, seab põlwe kõweraks ja teeb õhus paar ringi. Laseb maha ja kumardab, mille peale käsa plakjutataste . . . "Istuge ometi siia poole, kui teil sellewastu midagi ei ole," palub Waiwaramees, "sealt ei näe te ju midagi . . ." wiimane wiivitab weidi.

Kuid järgmisel filmapildul libiseb kõrwalt mustajuukse-liselt plikalt pingi peal piisti hoitud sondiku ots Waiwaramehe kaaslasele süle, mis peale see koge ennast edasi nihutab. "Ohh! niisugust publikumi pole ma veel näinud!" "Wabrikurahas, kui teil sellewastu midagi pole!" "Aga Niija!" kostab heeringa häält tagast.

Turnija teeb veel ihe keeru, kumardab ja sammub oma wällest rinda etteajades, majestetikult näitelawalt ära. Eesriie langeb . . . kateplagin . . . "Ega hääd asja palju anta," lausub kõrwalt keegi poisj. "Õpeta Sassi, näe't niinud, wõtab hakkab hoopis Rooma turnijats . . ."

Järgmine № on keelpillide kwartett. Algukses kuulataste tähelpanelikult, siis aga tõstab üleilldine jutukõmin pead. Minu kõrwal räägib mustafilmaaline neiu oma kaaslasele: "Aga see Tiidur on tugew, minewal pühal sõitmine tunnilodhaga Smoltasse, läksiwad riidu, kui wiskas teisele — Pambu Hendrik wist oligi, kui wiskas teisele teetooliga wastu pead . . . siis . . ." "Niija, waata ette," teeb bass niinud juba suitu-figu häält, mispeale koge peenikesse järelejätmata: "aga mammi!" järgneb. . . . Kui teil midagi sellewastu ei peaks olema, ma panen ihe paberossi põlema! . . ." Keelpillide kwartett on tüdimata. Juba seitseandat tükki algab ta peaeegu ilma wahetpidamata, olguigi, et kateplagin wabeaegadel lõppedagi ei taha . . . iga tüki lõpul karjuwad poisid

„piss!“ mitte sellepärast, et mäng meeldiks, waid lihtsalt, et mängida lasta. „Ea!“ taowad näpud latki, siis enam teinekord ei tule. . . . Wiimaks langeb ometi eestriie alla.

Järgnevad naljalaulud. Peenike poiss ja pats plika ilmuvad näitelawale. „Do, Manni Jouu!“ hüitakse kufagilt. Bajs muudab oma repertuari ja pörireb: „Aga Man-ni!“ „Aga mamm!“ piitsub peenike. Enne lauldakse min-gifugusi segatud wärsfifi, siis taob peenike poiss ära ja plika hatab krabisewa häälega laulma, millest selgub, et tema olla nagu lõuke, wõi linnuke. . . . lõpuks teatab, et ta nüüd äralendab ja poetab ennast ettewaatlikult läbi titjawõitu ukse wälja. . . . Jälle langeb eestriie, jälle ilmub karwane sassis pea eestriide wahelt ja soowitab poletunniliseks wah-eajaks jällegi „sossistaid“ sööma minna, muidu jääda „puh-wetfik“ nägla.

Rahwas liigub pinkidelt ära. — „Kas tohiksin teile ehk wast klaas teed pakkuda, kui teil sellewastu midagi ei ole!“ ütleb Wairaramees. — „Ja „sossistaid!“ jattab neiu. . . . nad mõlemad kaowad. Ka poiss kaowad sekmiselt pingilt, nüüd juba furnud konna häält tehes. Wuusita hakkab mängima. Cemal lõhnab liitwaga, wähe edasi haieeb pus-tar. . . . kufagilt tundub denatur. . . . Lähem lasen enesele kah „sossistaid“ kopsstega anda. . . . neelan nad peaaegu terwelt alla, nii on ehk ikkagi nagu wähem hädaohtlik. Cemal pingil jutustab hästi tehafas hra Liik wiit juba kol-mandat forda hästi walju häälega, kudas ta oma prouaga madam Lajas'i pool wõderats tänud ja sealt aratultes koge-mata oma proua jahi asemele madam Lajas'i jahi kaaja wõtnud. Ja iga furd puhleb ta juttu lõpetades nii süba-mest naerma, et mul lõpuks päris halb hakkab, — kui ter-geste ei wõi seesugune suur inimene praeguse kuuma pära-st-lõunase ajaga kufagilt rebeneda. . . . parem karta kui kahet-seda, kolingi sellepärast juba aegsata ära. . . .

Näitemäng „Ensetapja“. Seesuke! hra Lindemee teeb kõik, mis wähegi wõib, et aga publikumilt wõimalikult roh-tem naerufagaraid wäljapigistada. . . . kuid kõigerohtem taob ta omale kättega wastu riindu. Jälle hakkab mul piin-lik, kui ta oma ilusa westi nüüd killendama kulutab. . . . Tema kaasmängija aga ei näi jarnast maishemaa prahist, nagu publikumile meeldimine seda on, sugugi hoolima, — tema waatab aga sellepeale, et kõik dieti äräüteldud saaks. Ja kui ta mõne koha waleste on ütelnud ning see tale kas wõi wiis minutit hiljem meelbe juhtub tulema, siis paran-dab ta wea jalamaid ära, kuigi sellepärast wahel neli, wiis lauset tagasi minna tuleb. . . . Rudagi mängitakse ikkagi lõpuni. . . . Jälle langeb eestriie, tepe jälle ilmutab ennast karwane pea ja palub austatud pidulisi mitte weel kodu minna, sest koolimajas algada weel jalakeerutus. Rahwas rühhib koolimaja poole. . . .

Riibib Wairaramees oma neiuga, ka mustafilmaline plika on läinud. . . . ka herra Liik oma prouaga ja oma proua wõera jatkga on kadunud. . . . taowad ka „heeringa ja suitsusilgu hääled“. . . . — ja ma tunnen, et liitwa ja puskar ka kadumas on. Küllap 'tu need kah tantsuma lät-siwad. Ohtan pisut sunnitult ja hakkam tulema, wärawa peal paetikü oisa komistades. . . . ajudes poolpatune mõte: — Sumal, miiks oled ja ometi koolimajad, nende juure aiad, esperantistid, puskari ja rahwapidud loonud?!

Rudfas.

Türgi naisterahwaste mäfs.

Astalt 1798. andis Türgi sultan Mahmud iseäralise seaduse wälja, milles Konstantinopoli naistele läbipaistwate looride, tititud tingade ja muude „kehailu näha lastwate“ riiete kandmise linna tänawatel ära keelas. Wastupanijaid ähwardati surmanuhtluslega. Türgi naised ja neiu olid nimelt harjunud Muhamedi usu käsu wastu tegema, mis naisterahwale ilma loorita luba ei anna uuliskatel käia, ja nad ei pannud seda enam tähelegi, waid käiswad nõnda, et neid näha wõidi. Nad kandiswad küll ka loorisi, aga need loorid olid nii läbipaistwast siidist, et nad nägusi ainult weel ilusamaks tegiwad, aga mitte ei katnud. Esiotsa pani

sultani wali käst naisterahwad ehmatama. Sellegipärast ei suutnud nad usutada, et neid wägiwaldhel kombel sunnitakse uut moodi wastu wõtma. Naisterahwaste meelest oli nii et nad ise uued moed määravad, ja ei mingil kombel sultan neile seda peale sundida ei wõi. Nad ei kuulunud sultani kästu, waid käiswad pärast nagu ennegi läbipaistwates loo-rides. Aga sultan Mahmud ei mõistnud nalja. Nädal hil-jem awaldas ta uueste sellesama sisuga walju käsu, milles naisterahwid surmanuhtluslega ähwardati, kui nad enestele mantlid ei lasse teha, mis terve keha kinni katawad. Mantli mood oli niisugune, nagu nüüdki weel Türgi naisterahwad kannawad, ja mis koguni wõimatuks teeb naisterahwa keha wõi nägu näha, isegi aru saada, kas see noor wõi wana, ilus wõi inetu, sirge wõi kiiurakas on. Ka oli käst, et naiste-rahwad, kui muezzin (palwehüüdjä) on õhtupalwe aega minaretist (kirikutornist) hüüdnud, siis ei tohtinud ühiti naisterahwast enam wäljas tänawal näha olla. Sinna nais-terahwad wõtsiwad nagu kotturäägitud kombel otufuse walju sultani käsule wastu panna. Haremist (naistekojast) haremisse läks sõna, et järgmisel reedel, see on Türgi püha-päe ajal, kõik naisterahwad, nagu ikka, Magusate wete äärde Bosporuse kaldale kaunist waadet lähelstwad maitsema, kuid wana wiisi riides. Muudugi puutus sõnum sellest moodi-mäsuust ka sultani kõrwa. Reedel jalutasiwad kõik naiste-rahwad kõigeliisumates ja filmaefitawamates riides, näod hästi õredate looride all, Magusate wete äärde. Nad naer-siwad janitsharide (Türgi kaardewäe soldatite) üle, kes tee äärde wahti pidama olid pandud, arwates, et naisterahwa ilu ja silmatõbi kõik sultani käsud ja kästjalad pimedaks teeb. Pealegi kus nad oma ilu hästi filmapaistwa olid ofanud teha. Nende näod hiilgasiwad jumedusest, nende ümargu-sed rinnad pidiwad mehi meelitama, nende kaunid liigutusjed pidiwad ka sultani ära wõitma. Nad naeriswad ka siis weel, kui sultani ametnikud piduplatfale ilmusiwad ja sultani käsku jällegi ette lugesiwad ja nõudiswad, et kõik naisterahwad enne päewaloodet koju lähelstwad. Kõik see naer anti sul-tanile paleesse teada. Lagajärjeks oli kole käst, mille sultan andis. Kui muezzin minaretist õhtupalwe aega hüüdis, oli see ka märgiks hirmsale hullade tapmisele. Janitsharid wõt-siwad korraga tänawatel umbes kolm sada naisterahwast kinni, kes uut mantlit ei andnud, ja wistasiwad nad armuta Bosporusesse, kus nad uppusiwad. — Järgmisel päewal ei olnud Konstantinopolis ainustki naisterahwast enam, kes oles julgenud sultani käsu wastu panna ja ofalt tänapäewani kannawad Türgi naisterahwad nägu tiheda loori all, ja musta mantlit, mis terwet keha warjab. Ei nähta enam paljudel jalas kullaga tititud kingast, waid nad kannawad inetuid saapaid kollasest nahast.

Kawal küsimine. Wäike Cedi: „Kas pole tõsi, ema, kui ma suureks kaswan, saab minuist ka mees.“

Ema: „Ja, siis küll, kui sa sõnakuulelik laps oled.“

Cedi: „Aga kui ma sõnakuulmata olen, saab siis minuist naine?“ — is

Nimepärija. Kümme aastat on kaupmees Sammas juba abielus olnud, kui kurg neile esimese wäikse poja toob. Rõõmsa ärewusega istub isa sohwa peale ja hüitab:

„Jumal olgu tänatud, nüüd wõin ma rahulikult elada, sest ma tean, et minuga Lamba sugu ära ei jure.“ — is

Wastuotsa. Raamatukaupmees: „Siin on üks wäga hea raamat: „Kunst, kudas naist saada!“

Dtja: „Ei, seda ma ei wõi tarwitada. Kas teil on ehk raamat: „Kunst, kudas naistest lahti saada?“ — is

Seplik wihawaenlane.

Nadu seisab oma surija wihawaenlase ees ja pajatab liigutatult, pisaraid filmist pühkides:

„Sepime ära, sõber, ei maksa waenlastena lahkuda. . . . Sina lähed nüüd taewasse. . . .“

„Lähem taewasse jah, ja valun seal ka sinu eest, et. . . .“

„Palu, palu jah, sõber! Eks mul ole ikka neid pattusi rohkesti!“

. . . . et sulle nende eest pörgus hea loht walmis hoitaks!“

— Wambola. —

Rah tutvus.

„Tere, austatud preili! Mis, teie ei taha mind enam tundagi? Ja ometi saatsime hiljuti pika ilusa suveöö seltsis mööda.“
 „Kudas nii? Kus?“
 „Britsimaja ees puudetshekti oodates.“

Kawalus. Isand X. seisab raudtee wagunis aina juures piisti, sest platfid on kõikuni viimiseni ära võetud. Mõnda jaamawahet ära sõites hakkavad ta jalad aga juba väsima. Seal lööb ta nagu äkki naerule ja walju häälega hüüab ta:

„Kas nägite pötra mööda jookswat!“
 „Kus, kus ta on?“ hüüavad reisirjad ja tormavad afende juure.

Silmapiilse wahtimise järele hüüab juba üks: „Ma ei näe midagi!“

„Mina ka mitte!“ ütles isand X., tühjaks jäänud pingi peale istudes. —is.

Mitte kõik korraga. Ülem kooliõpetaja Sulepea noor abikaasa tahab wälja minna ja palub oma meest laste järele waadata, lapsed on kaffitud ja alles kuus kuud wanad. Õpiste läheb kõik hästi ja ülem kooliõpetaja wõib oma tööd rahulitult edasi teha, korraga hakkavad aga mõlemad ilmakodanikud kistama. Bahandatult kargab isa üles ja hüüab: „Mis see tähendab, kõik ühe korraga? Palun ikka üks-teise järele.“ —is.

Kõik muudetud „Tere hommikust, herra Johanson, kuidas käib? Oh Jumal, küll teie olete aga ennast muutnud!“

„Bahandage, minu nimi ei olegi Johanson.“
 „Suurepäraline, ka nimigi on muudetud.“ —is.

Rahemõtteline. „Kui teie Tallinna tulete, leiata minu juures kõigeparemat üleswõtmist!“ ütles isand X. jumalaga jätmisel oma tuttavale taluperemehele, kelle juures ta nädal otsa suwitamas oli olnud.

„Kudas? Olete wõderastemaja pidajaks hakanud!“ küsis taluperemehes inestades.

„Ei — päewapiltnikuks!“ —is.

Polnudki raske. Isa (oma ainisa pojale): „Oh ja wiimane wiguriwänt poisiks, jälle oled sa eksamiga läbi kuttunud?“

Poeg: „Armas isa, ära muretse minu pärast ühtigi, kooliõpetajad tegiwad selle mulle isna tergetks!“ —is.

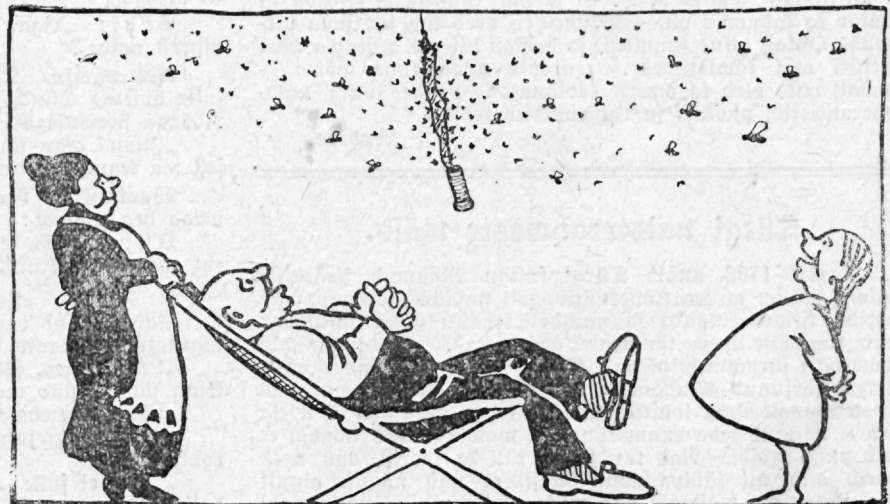
Surmanuhtlus kärbestele!

„Leaduse“ raamatukauplus

Sarju ja Riiutli uu'. uurgal 46/15.
Sisfekaik Riiutli uul.

Müüb paraja hinnaga kõiksugu raamatukaupluse kaupasi, pakkimise paberit, paberikottisi j. n. e.

Sisfekaik Riiutli uul.

Nõudke kärblaste häwitamiseks kõige paremaid lida suurel ja väikesel mõõdul G. Tõnissoni kauplusest Rünninga uul. nr. 9, Tallinnas.

Goome kärbsesüünlid.

Jällemüüjatele suured profiidid! Tellida